

MINNESÄNGER GELENEĞİNİN RICHARD WAGNER'İN TANNHÄUSER OPERASINA ETKİSİ

THE INFLUENCE OF THE MINNESÄNGER TRADITION ON RICHARD WAGNER'S TANNHÄUSER OPERA

Ali Doğan NUR*-Hakan BAĞCI**

ÖZ: Bu araştırmanın amacı, Minnesänger geleneğinin Richard Wagner'in "Tannhäuser" operasının olay örgüsü ve karakter yaratımı üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Bu araştırma, literatürdeki benzer araştırmaların aksine, "Tannhäuser" operasında, "minnesänger" geleneğinin yalnızca tematik bir unsur olarak değil; tarihsel belleğin sanatsal temsil bağlamında nasıl dönüştürüldüğünü çok katmanlı biçimde ele alması ve özgün bir bakış açısı sunması açısından önem arz etmektedir. Araştırmada, tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. "Tannhäuser" operasının olay örgüsünü ve karakter yaratımını etkileyen kaynaklar, birincil ve ikincil olarak sınıflandırılmıştır. Her bir kaynak ayrı ayrı analiz edilerek operanın olay örgüsü ve karakter yaratımı üzerindeki etkileri ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında, "Tannhäuser" operasının olay örgüsünü ve karakter oluşumunu etkileyen birincil kaynakların, kökleri 13. yüzyıla dayanan "Tannhäuserlied" baladı ile "Der Sängerkrieg auf Wartburg" şiiri olduğu tespit edilmiştir. Wagner'in, operasının olay örgüsünü ve karakterlerini yaratma sürecinde "minnesänger" geleneğinin etkisindeki bu iki ayrı Orta Çağ metnini temel aldığı ve bir araya getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Wagner'in yararlandığı ikincil kaynakların ise "Der getreue Eckart und der Tannhäuser" (Tieck), "Der Tannhäuser" (Heine), "Deutsche Mythologie" (Grimm kardeşler), "Deutsche Sagen" (Grimm kardeşler), "Der Kampf der Sängerkrieg" (Hoffmann), "Der Sängerkrieg auf der Wartburg" (Fouqué), "Über den Krieg von Wartburg" (Lucas), "Der Sagenschatz und die Sagenkreise des Thüringerlandes" (Bechstein) ve "Minnesinger" (Hagen) olduğu tespit edilmiştir. "Tannhäuser" operasının olay örgüsünü ve karakter yaratımını en çok etkileyen kaynağın "Der Kampf der Sängerkrieg" olduğu ve "Der Sängerkrieg auf der Wartburg" adlı eserin operanın ikinci perdesinde ve Elisabeth karakterinin yaratımında etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tannhäuser Operası, Richard Wagner, Minnesänger Geleneği, Wagneryen Opera, Opera

ABSTRACT: The aim of this study is to reveal the influence of the Minnesänger tradition on the plot structure and character construction in Richard Wagner's opera Tannhäuser. Unlike similar studies in the literature, this research stands out by analyzing the Minnesänger tradition not merely as a thematic element, but as a multi-layered transformation of historical memory into artistic representation within the opera. In the research, historical research method was used. The sources influencing the plot and character construction in Tannhäuser were classified as

* Öğr. Gör.- Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü/Kocaeli-alidogan.nur@kocaeli.edu.tr (Orcid: 0000-0001-8753-7019)

** Doç. Dr.- Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü/Kocaeli-hakan.bagci@kocaeli.edu.tr (Orcid: 0000-0001-5312-3168)

primary and secondary. Each source was analyzed individually to examine its specific impact on the opera's dramatic structure and character development. The findings indicate that the primary sources shaping the plot and characters in *Tannhäuser* are the 13th-century *Tannhäuserlied* ballad and the poem *Der Sängerkrieg auf Wartburg*. It has been concluded that Wagner, in the process of creating the plot and characters of his opera, based and combined these two separate medieval texts influenced by the Minnesänger tradition. In addition, Wagner's secondary sources are "Der getreue Eckart und der Tannenhäuser" (Tieck), "Der Tannhäuser" (Heine), "Deutsche Mythologie" (Brothers Grimm), "Deutsche Sagen" (Brothers Grimm), "Der Kampf der Säger" (Hoffmann), "Der Sängerkrieg auf der Wartburg" (Fouqué), "Über den Krieg von Wartburg" (Lucas), "Der Sagenschatz und die Sagenkreise des Thüringerlandes" (Bechstein) and "Minnesinger" (Hagen). It was determined that the source that most influenced the plot and character creation of the opera "Tannhäuser" was "Der Kampf der Säger" and that the work "Der Sängerkrieg auf der Wartburg" was effective in the second act of the opera and in the creation of the character Elisabeth.

Keywords: *Tannhäuser* Opera, Richard Wagner, Minnesänger Tradition, Wagnerian Opera, Opera

Giriş

Bir halkın efsane ve mitlerinin dramatik incelemeler için en uygun konular olduğunu savunan Antik Yunan teorisini benimseyen Wagner, bu anlayışı bir ilke olarak kabul etmiştir (Krehbiel, 1916: 220). 1851 yılında yazdığı "*Oper und Drama*" (Opera ve Drama) adlı eserinde, Alman tiyatrolarındaki performans eksikliklerinin tiyatroların ulusal kimlikten yoksun olmasından kaynaklandığını savunmuş ve Alman mitolojisini en doğru ve saf kaynak olarak görmüştür. Çünkü, Wagner'in anlayışına göre mitoloji, bir halkın karakteriyle bütünleşmiş ve ulusal geleneklerin kökenini yansıtan önemli bir unsurdur. Bu nedenle Wagner, operalarının konularını Kuzey Avrupa ve Alman mitolojisinden seçmiştir (Nutku, 2011: 23).

Operalarının çoğunda Cermen veya Kelt geleneklerinden aldığı materyalleri kullanan Wagner'in esin kaynakları oldukça şeffaftır. Örneğin, "*Der Ring des Nibelungen*" (Nibelung Yüzüğü) adlı dört operalık döngüsü, büyük ölçüde "*Völsunga Saga*" (Völsunga Destanı) ve "*Nibelungenlied*"e dayanmaktadır. Aynı şekilde, Wagner'in konu seçimlerindeki milliyetçi yaklaşımı, bazı operalarında Almanya'nın Orta Çağ dönemini adeta yeniden yazmasına yol açmıştır. Besteci, "*Tannhäuser*", "*Lohengrin*" ve "*Die Meistersinger von Nürnberg*" (Nürnberg'in Usta Şarkıcıları) adlı operalarında eski Alman efsane ve masallarını yeniden işleyerek çağdaşlarının bu metinlerin kalbinde bulunan şövalyelere layık bir gururla, koltuklarının kabarmasını hedeflemiştir. Minnesänger geleneğinden Gottfried von Strassburg¹'un "*Tristan*" adlı şiiri, "*Tristan und Isolde*" (Tristan ve Isolde) operasına; Wolfram von Eschenbach²'in "*Parzival*" adlı şiiri ise "*Parsifal*"

¹ 13. yüzyıl başlarında yaşamış ve Orta Yüksek Almanca'da yazdığı "*Tristan*" adlı eseriyle tanınan önemli bir Orta Çağ Alman şairidir (Tekin, 2024).

² 13. yüzyıl başlarında yaşamış Alman bir şair ve şövalyedir. En önemli eseri olan "*Parzival*", Orta Çağ Alman edebiyatının en etkili epik şiirlerinden biri olarak kabul edilir (Murphy, 2006).

operasına ilham kaynağı olmuştur. Bu Orta Çağ eserleri, Minnesänger sanatının destansı nitelikteki anıtları arasında yer almaktadır. Bu nedenle Wagner, kayda değer öneme sahip kaynaklardan esinlenen etkileyici ve görkemli konulara büyük bir ilgi göstermiştir (Simpson, 1948: 244; Godall, 2018: 212-213).

“Tannhäuser” ya da tam adıyla *“Tannhäuser und der Sängerkrieg auf Wartburg”* (Tannhäuser ve Wartburg’daki Şarkıcılar Yarışması), üç perdelik bir romantik opera olup, ilk kez 19 Ekim 1845’te Dresden’de sahnelenmiştir. Wagner’in eski Alman efsane ve geleneklerini yeniden canlandırma amacını taşıyan bu opera, onun büyük çabasının ve yaratıcı üretkenliğinin ilk örneğidir. Kökeni Orta Çağ’a dayanan bu operada, Thüringen bölgesine özgü *Minnesänger* (şarkıcı/ozan şövalye) geleneği ele alınmış ve iyilik ile kötülük teması işlenmiştir (Yener, 1991: 413; Gürak, 1998: 127).

Wagner, Paris’te yaşadığı son aylarda okuduğu bazı Alman efsane ve destan koleksiyonlarının etkisiyle onlardaki büyük potansiyelin farkına varmış ve zengin bir ilham kaynağı keşfetmiştir. Özellikle *“Tannhäuser”* ve *“Lohengrin”* efsaneleri, bestecinin dikkatini çekmiştir. Wagner kendisindeki bu ilgi değişimini şu sözlerle açıklamıştır: *“Temelde Alman olduğumu kabul ettiğim her şeyin, birdenbire, eski ve yaygın “Tannhäuser” baladı üzerine kurulan bir efsanenin basit anlatısı içerisinde bana sunulduğunu gördüm... Şimdiye kadar hissetmemiş olduğum ince, nostaljik bir vatanseverlik işledi içime. Politik bir yanı yoktu bu vatanseverliğin. O günlerde öylesine aydınlanmışım ki, politik Almanya’nın da politik Fransa gibi bir çekiciliği benim için.”* (Şatır, 1984: 31).

1. Araştırmanın Özellikleri

1.1. Problem Durumu ve Amaç

Antik Yunanlıların, halk mitlerinin dramatik anlatım için en uygun konuları sunduğuna dair teorisini benimseyen Richard Wagner, dramanın temellerinin ulusal duyguların bir sonucu olarak ulusal efsanelerden gelmesi gerektiğini savunmuştur. *“Der fliegende Holländer”* (Uçan Hollandalı) operasını tamamlama sürecinde yeni bir opera için kaynak arayışına giren Wagner, *“Tannhäuser”* efsanesinin bir versiyonuyla karşılaşmış ve bunun uygun bir tema olduğunu hemen fark etmiştir. *“Wartburgkrieg”* (Wartburg Yarışması) efsanesine daha önceden aşina olan Wagner, bu iki efsanenin farklı versiyonlarını içeren çeşitli kaynakları birleştirerek operanın librettosunu oluşturmuştur.

Wagner’in, eski Alman efsane ve geleneklerini kendi döneminin koşulları içinde yeniden canlandırma amacıyla birçok operasında *minnesänger* geleneğinden etkilendiği ve bu amacın ilk ürünü olarak *“Tannhäuser”* operasını bestelediği düşünülmektedir. Yapılan literatür taramasında, minnesänger geleneğinin Wagner’in, konusu Tanrıça Venüs’le yaşadığı günahkâr hayat ile ruhsal kurtuluş arayışı arasındaki içsel çatışmayı konu alan *“Tannhäuser”* operası üzerindeki etkilerini farklı boyutlarıyla ve

kapsamlı bir bakış açısıyla ele alan akademik bir çalışmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Minnesänger geleneğinin Wagner'in "*Tannhäuser*" operasının olay örgüsü ile karakter yaratımını nasıl etkilediği sorusu bu araştırmanın problemi olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmanın amacı, kökenleri Orta Çağ'a dayanan ve 12. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar etkili olan Minnesänger geleneğinin, Richard Wagner'in "*Tannhäuser*" operasının olay örgüsü ve karakter yaratımı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaktadır:

1. Minnesänger geleneğinin, "*Tannhäuser*" operasının olay örgüsü üzerindeki etkisi nasıldır?

2. Minnesänger geleneğinin, "*Tannhäuser*" operasının karakter yaratımı üzerindeki etkisi nasıldır?

1.2. Önem

Orta Çağ Alman sanatının önemli bir unsuru olan minnesänger geleneği, Richard Wagner'in birçok operasına ilham kaynağı olmuştur. Bu ilhamın ilk somut örneği ise, üç perdelik bir romantik opera olan "*Tannhäuser*"dir. Dünya literatüründe "*Tannhäuser*" operası üzerine yapılmış çalışmalar genellikle eserin kaynak mitleri, dramatik yapısı ve ideolojik alt metinleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak minnesänger geleneğinin tarihsel, kültürel ve edebi bağlamda Wagner tarafından nasıl dönüştürüldüğüne dair çok yönlü analizler sınırlıdır.

Bu araştırma ise kökleri Orta Çağ'a dayanan, 12. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar etkisini gösteren bir müzikal ve edebi geleneğin, 19. yüzyıl Alman opera estetiği içinde nasıl temsiliyet kazandığını inceleyerek Wagner'in tarihsel kaynakları sanatsal açıdan yeniden inşa sürecinde nasıl kullandığını ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Araştırma, yalnızca müzikolojik değil, aynı zamanda kültürel aktarım, dramatik yapı ve tarihsel temsil gibi katmanlarda sunduğu çözümlemelerle literatüre özgün bir katkı sağlaması açısından da önem taşımaktadır.

1.3. Sınırlılıklar

Bu araştırma, "*minnesänger*" geleneğinin Richard Wagner'in "*Tannhäuser*" operasının olay örgüsü ve karakter yaratımı üzerindeki etkilerini incelemekle sınırlıdır. Araştırma, operanın partisonuna yönelik herhangi bir biçimsel, müzikal veya teknik analiz içermemekte; yalnızca müzik tarihi disiplini çerçevesinde, opera tarihine ilişkin belirli bir konu başlığına odaklanmaktadır.

2. Araştırmanın Yöntemi ve Modeli

Bu çalışmada, minnesänger geleneğinin Richard Wagner'in "*Tannhäuser*" operasındaki olay örgüsü ve karakter yaratımı üzerindeki

etkilerini tarihsel bağlamda ortaya koymak amaçlanmıştır. Dolayısıyla, çalışmanın yöntemi tarihsel araştırma yöntemi olarak belirlenmiştir.

Tarihsel yöntem, geçmişte meydana gelen olay ve olguların incelenmesinde ya da güncel bir problemin tarihsel bağlamı içinde ele alınmasında başvurulmuş temel yaklaşımlardan biridir. Bu yöntem, gerçeği ortaya çıkarmaya; başka bir ifadeyle bilgi üretmeye yönelik olarak, geçmişin eleştirel bir bakış açısıyla analiz edilmesini, elde edilen verilerin sentezlenmesini ve sistematik biçimde raporlanmasını içerir. Tarihsel araştırma süreci, özellikle “geçmişte neydi?” sorusuna yanıt aramaya odaklanır ve olayların zaman içerisindeki gelişimini anlamaya yönelik betimleyici ve açıklayıcı bir işlev üstlenir (Kaptan, 1998: 53).

Best ve Kahn (2005), tarihsel araştırma yöntemi için şu aşamaları tanımlamıştır: (1) araştırma konusunun belirlenmesi, (2) ilgili literatürün taranması, (3) birincil ve ikincil kaynakların belirlenmesi, (4) verilerin özgünlük ve güvenilirlik bakımından değerlendirilmesi, (5) verilerin düzenlenmesi ve analiz edilmesi, (6) bulguların sentezlenmesi ve raporlanması.

Bu araştırma, tarihsel araştırma yöntemi kapsamında Best ve Kahn (2005) tarafından önerilen altı temel adım doğrultusunda yapılandırılmıştır:

(1) Çalışmanın temelini, Orta Çağ Alman sanatına özgü minnesänger geleneğinin Richard Wagner’in “*Tannhäuser*” operasındaki olay örgüsü ve karakter yaratımı üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Wagner’in tarihsel ve edebi kaynakları nasıl yeniden kurguladığı ve dramatik bir yapıya dönüştürdüğü sorusu temel problem olarak belirlenmiştir. (2) Araştırma kapsamında, hem Wagner operaları üzerine yapılmış müzikolojik ve tarihsel incelemeler hem de *minnesänger* geleneği ile ilgili edebiyat, mitoloji ve sanat tarihi literatürü taranmıştır. Bu tarama, eserin tarihsel referanslarını anlayabilmek ve çalışmayı kuramsal bir temele oturtabilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. (3) Elde edilen veriler doğrultusunda, Wagner’in “*Tannhäuser*” operasının olay örgüsü ve karakter yaratımını etkileyen kaynaklar, birincil ve ikincil olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmıştır:

“*Tannhäuser*” operasının olay örgüsü ve karakter yaratımını etkileyen birincil kaynaklar, kökleri Orta Çağ’a dayanan orijinal metinler olan “*Tannhäuserlied*” (Tannhäuser Baladı, anonim, 13. yüzyıl) ile “*Der Wartburgkrieg*” (Wartburg Savaşı) veya “*Der Sängerkrieg auf Wartburg*” (Wartburg’daki Şarkıcılar Yarışması, anonim, 13. yüzyıl) olarak bilinen şiidir. İkincil kaynaklar ise bu orijinal metinlere dayanarak farklı yazarlar tarafından kaleme alınan çağdaş yorumlardır. Bu yorumlar arasında “*Der getreue Eckart und der Tannhäuser*” (Sadık Eckart ve Tannhäuser, L. Tieck, 1799), “*Deutsche Sagen*” (Alman Efsaneleri, Jacob ve Wilhelm Grimm, 1816), “*Der Kampf der Sängers*” (Şarkıcıların Yarışması, E. T. A. Hoffmann, 1819), “*Der Sängerkrieg auf der Wartburg*” (Wartburg’daki Şarkıcı Yarışması, F. M. Fouqué, 1828), “*Deutsche Mythologie*” (Alman Mitolojisi, Jacob ve

Wilhelm Grimm, 1835), “*Der Sagenschatz und die Sagenkreise des Thüringerlandes*” (Efsanelerin Hazinesi ve Thüringen Destanları, L. Bechstein, 1835-38), “*Der Tannhäuser*” (H. Heine, 1836), “*Minnesinger: Deutsche Liederdichter des zwölften, dreizehnten und vierzehnten Jahrhunderts*” (Minnesinger: On İkinci, On Üçüncü ve On Dördüncü Yüzyıl Alman Şarkı Yazarları, F. H. Hagen, 1836) ve “*Über den Krieg von Wartburg*” (Wartburg Savaşı Üzerine, C. T. L. Lucas, 1838) adlı eserler bulunmaktadır.

(4) Elde edilen belgeler, akademik geçerlilik, tarihsel doğruluk ve kaynak güvenilirliği açısından incelenmiştir. Özellikle edebi kaynakların Wagner’in operatik dünyasındaki yansımaları analiz edilirken, belgelerin içerik tutarlılığı ve referans gücü dikkate alınmıştır. (5) “*Tannhäuser*” operasının olay örgüsü ve karakter yaratımına etki ettiği belirlenen her kaynak, alt başlıklar halinde ele alınarak içerikleri hakkında detaylı bilgiler sunulmuş, bu kaynakların operanın olay örgüsü ve karakter yaratımı üzerindeki etkileri analiz edilerek ortaya konulmuştur.

(6) Analiz süreci sonunda ulaşılan bulgular, araştırmanın temel problemini oluşturan “Wagner’in tarihsel ve edebi kaynakları nasıl yeniden kurguladığı ve dramatik bir yapıya dönüştürdüğü” sorusuna yanıt verecek şekilde yapılandırılmıştır. *Minnesänger* geleneğinin “*Tannhäuser*” operasındaki olay örgüsü ve karakter yaratımına etkileri, birincil ve ikincil kaynaklarla ilişkilendirilerek tematik başlıklar altında sınıflandırılmış; bu yapı içinde hem tarihsel aktarım hem de sanatsal yeniden biçimlendirme süreçleri açıklanarak sentezlenmiştir. Bulgular, operanın edebi, kültürel ve ideolojik bağlamda nasıl dönüştürüldüğünü ortaya koyacak biçimde bilimsel olarak raporlanmıştır.

3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Richard Wagner’in *Minnesänger* geleneğinin etkisiyle bestelediği düşünülen “*Tannhäuser*”, “*Lohengrin*”, “*Tristan und Isolde*” ve “*Parsifal*” operaları; örneklemi ise “*Tannhäuser*” operası oluşturmaktadır.

4. Bulgular

4.1. Minnesänger Geleneğinin Kavramsal ve Tarihsel Temelleri³

12. yüzyılın ortalarında Orta Yüksek Almanca (*Mittelhochdeutsch*)⁴ dilinde gelişmeye başlayan lirik şiir türü, içeriğinin büyük ölçüde aşk temalı olması nedeniyle “*minnesäng*” olarak adlandırılmıştır. “*Minne*” sözcüğü, Eski Almanca’da “soylu aşk” ya da “saraylı aşkı” anlamlarını taşımakta olup, bu dönemde ortaya çıkan şarkılar başlangıçta sözlü gelenek içerisinde, genellikle aristokrat şairlerce icra edilen aşk ezgileri şeklinde

³ Alt problemlerin analizine geçmeden önce, çözümlemeye konu olan kültürel yapının tanımı ve tarihsel gelişimi sunulmuştur.

⁴ Yaklaşık 1050-1350 yılları arasında, sözlü ve yazılı edebiyatta kullanılan bir dil evresidir. Bu dönem Almanca’nın evrildiği bir dönemdir (Karacan-Yücedağ, 2023: 127-128).

tanımlanmıştır. Fransız edebiyatındaki *troubadour*⁵ ve *trouvère*⁶ ve gelenekleriyle benzerlik gösteren bu şiir türü, yalnızca soylular ve şövalyeler değil, aynı zamanda “*ménestrel*”⁷ olarak bilinen yüksek mevkili hizmetliler tarafından da taşınmış ve seslendirilmiştir. Yaklaşık iki yüzyıl boyunca kültürel açıdan etkili olan “*minnesäng*” geleneği, şövalyelik kurumunun zayıflaması, ozanların anlatımda aşırıya kaçmaları ve şehirli sınıfın yükselişe geçmesi gibi çeşitli toplumsal ve estetik değişimlerle birlikte gerilemiş; 14. yüzyıldan itibaren yerini daha kentsoylu bir ifade biçimi olan “*meistersäng*”⁸ geleneğine bırakmıştır (Aktüze, 2010: 388; Sabar, 2013: 30; Michels ve Vogel, 2015: 195).

Fransız etkisiyle ilk olarak Ren Nehri kıyılarında ortaya çıkan ve daha sonra Bavyera, Svabya (Güney Almanya) ve Avusturya’da zirveye ulaşan Alman *minnesänger* geleneği, oldukça zarif, romantik ve duygusal eserlerin yaratılmasına olanak sağlamıştır (Hamilton, 1913: 43; Sabar, 2013: 29; Say, 2022: 468). *Minnesänger*’ların yaşamları ve şiirsel üslupları *troubadour*’larla benzerlik gösterse de daha bağımsız ve ciddi bir tarzda eserler vermişlerdir. Şövalyelik, vatanseverlik, dindarlık ve doğa gibi daha geniş bir konu yelpazesinde yazan, köy yaşamının sade yönlerini de dile getirmekten çekinmeyen bu şair-müzisyenlerin müziği, tüm gerçek Alman şarkılarının yalın karakterini yansıtmıştır (Hamilton, 1913: 43; Porter, 1951: 45).

Minnelied’lerinde (aşk şarkılarında) dile getirdikleri aşk, kısmen kilisenin etkisiyle, soyluların ve şövalyelerin Hristiyanlığa ve krallarına karşı duyduğu sadakat, görev ve hizmeti öne çıkarmıştır. Bu vurgu, Fransız ozanlarının “*fin’ amour*” (soylu aşk) anlayışına kıyasla daha ruhani bir nitelik taşımaktadır (Burkholder vd., 2014: 79). Bu değerler, tarihçilerin “*Ritter Poesie*” (Şövalye Şiiri) olarak adlandırdığı bir dönemde gelişmiştir. Bu dönemde, işlenen her tema yüceltilmiş ve kadın sevgisi, saf ve kutsal bir dinin saygınlığına yükseltilmiştir (Rockstro, 1886: 39-40).

4.2. Minnesänger Geleneğinin Tannhäuser Operasının Olay Örgüsü Üzerindeki Etkisine Yönelik Bulgular

“*Tannhäuser*” operasının olay örgüsü, Wagner’in diğer eserlerinden farklı olarak özel bir önem taşır. Çünkü bu operada, yüzyıllar boyunca Avrupa’nın sözlü geleneğinde yer edinmiş kalıcı mitolojik unsurlar ya da tek bir edebi kaynak, doğrudan kullanılmamıştır. Operanın başlığından da

⁵ 12. yüzyılda Güney Fransa’da, *Provence (Oksitanca)* lehçesiyle şiirler yazan şair-müzisyenlerdir. Lirik aşk şiirleri söyleyen bu şairler daha çok soylular arasından çıkarlardı (Sözer, 1986: 788).

⁶ Kuzey Fransa’da din dışı müzik geleneğini geliştiren soylu müzisyenlerdir (Boran ve Yıldız Şenürkmez, 2015: 26). Şiir ve şarkılarında Kuzey Fransa’nın halk dili olan *langue d’oil*’yi kullanmışlardır (Köksal, 2020: 34).

⁷ Latince “hizmetkâr” anlamına gelen “*ministrialis*” sözcüğünden kaynaklanan “*ménestrel*” ünvanı bir saraya veya şehre müzisyen olarak hizmet eden bir görevliye işaret eder (Aktüze, 2010: 378; Collisson vd., 2019: 34).

⁸ 14. ve 16. yüzyıllar arasında, Orta Çağ “*Minnesäng*” geleneğini devam ettiren ve geliştiren, çoğunlukla zanaatkâr ve tüccar sınıflarından gelen Alman lirik şairleridir (URL-1).

anlaşılabacağı üzere Wagner, “*Tannhäuser und der Sängerkrieg auf Wartburg*”da (Tannhäuser ve Wartburg’daki Şarkıcılar Yarışması), iki farklı Orta Çağ metnini tek bir bütün halinde kurgulamıştır. Bunlardan ilki, kökeni 13. yüzyıla dayanan fakat ilk defa 16. yüzyılda basılmış olan “*Tannhäuserlied*” adlı bir Alman baladı; diğeri ise 13. yüzyılda kaleme alınan, “*Der Wartburgkrieg*” (Wartburg Savaşı) ya da “*Der Sängerkrieg auf Wartburg*” (Wartburg’daki Şarkıcılar Yarışması) adıyla bilinen uzun ve anonim bir şiiirdir. Wagner, belirli çağdaş versiyonlardan da yararlanarak her ikisi de minnesänger olan Wolfram von Eschenbach ile Heinrich von Ofterdingen⁹’in Wartburg’daki Şarkı Yarışması öyküsünü, Tannhäuser’in Venüsberg’den dönüşü ve Papa’ya ziyareti arasına yerleştirmiş; böylece ünlü “*Tannhäuserlied*”i daha geniş bir anlatı çerçevesine dâhil etmiştir. Bunlara ek olarak Wagner, Heinrich von Ofterdingen karakterini “Heinrich von Tannhäuser” olarak yeniden düzenlemiştir (bazı Orta Çağ araştırmacıları bu iki ismin aslında aynı kişiyi işaret ettiğini öne sürer). Bunun yanı sıra, yarışmanın konusunu, prenslere övgü amacı taşımaktan aşkın yüce özüne odaklanacak biçimde dönüştürmüş; Wolfram’ın orijinal efsanedeki kesin zaferine kıyasla oldukça farklı bir yarışma sahnesi kurgulamış ve Tannhäuser’i günahlarından arındıran, saf aşkın temsili olan Elizabeth karakterini de olay örgüsüne dâhil etmiştir. Özetle ifade etmek gerekirse Wagner, üstün dehasıyla, geç Orta Çağ’a ait ve birbirinden bağımsız nitelikteki bu iki eseri, kendi dramatik hedefleri doğrultusunda manipüle edip bir araya getirmiştir. Orijinal Orta Çağ baladında olduğu gibi, Wagner’in operasında da esas mesele, düşüşünden kurtulma arayışındaki bir bireyin öyküsüdür. Bu kurtuluş ise kefarete ve tövbe yoluyla, aynı zamanda bir kadının özverisi sayesinde gerçekleşir. Böylelikle opera, Katoliklik ile paganizm ve ilahi aşk ile şehvani aşk arasındaki ikili karşıtlıklar üzerine inşa edilmiştir (Simpson, 1948: 244-245; Garrett, 2002: 38; Bombach, 2006: 22-23).

Wagner, “*Tannhäuser*” üzerine oldukça fazla yazı kaleme almıştır. 1842-1845 yılları arasında yazdığı mektuplarında, eserin taslağı, besteleme süreci ve orkestrasyonundaki ilerlemelere dair birçok referans bulunmaktadır. Operanın 1845 yılında tamamlanmasının ardından sahnelenmesi, pek çok soruyu gündeme getirmiş ve birçok yanlış anlamaya yol açmıştır. Bu durum, Wagner’in operanın icrası üzerine iki büyük monografi yayımlamasına neden olmuştur (Simpson, 1948: 252).

Robertson (1923: 458)’un aktardığına göre, Wagner’in “*Mein Leben*” (Yaşamöyküm) adlı otobiyografisinde, “*Tannhäuser*” operasının kökenine dair söyledikleri, daha önce yazdığı “*Eine Mitteilung an meine Freunde*”

⁹ 13. yüzyıl Alman edebiyatında, özellikle “*Sängerkrieg*” (Şarkıcılar Savaşı) efsanesinde adı geçen bir minnesänger olarak bilinir. Bu efsaneye göre, Wartburg Kalesi’nde düzenlenen bir şarkıcılar yarışmasında yer almıştır. Ancak tarihsel varlığı kesin olarak belgelenmemiştir. (URL-2).

(Dostlarıma Bir Bildiri) adlı eserindeki ifadelerle büyük ölçüde örtüşmektedir:

“Bu malzeme bana Venüsberg hakkında tesadüfen elime geçen bir halk kitabı (Volksbuch) tarafından verildi. İstemsiz bir dürtüyle, bir Alman olarak her zamankinden daha içten bir sıcaklıkla özlemle kavramaya çalıştığım şeye daha fazla yöneldiğimde, Tannhäuser’in çok iyi bilinen eski şarkısına dayanan bu efsanenin basit tasvirinde birdenbire bunun farkına vardım. Bununla ilgili tüm unsurları Tieck’in Phantásus’undaki hikayesinden zaten bildiğim doğrudur; ama konunun bu kavrayışı beni daha önce Hoffmann’ın bende kurduğu fantastik alana geri götürmüştü ve dramatik bir çalışma için malzemeyi bu tamamen gelişmiş anlatıdan almanın cazibesine kapılmadım. Bununla birlikte, bu sayfadan hemen sonra, ana kitaba benim için büyük bir üstünlük kazandıran şey, Tannhäuser’in burada, çok üstünlük bir adlandırmayla da olsa, Wartburg’daki Şarkıcı Yarışması ile bağlantılı olmasıydı. Bunu zaten Hoffmann’ın Serapion Kardeşler’deki (Serapionsbrüder) bir öyküsünden biliyordum; Sadece eski malzemenin şairin aklına çok çarpık bir şekilde geldiğini hissettim ve şimdi bu çekici destanın sekizinci figürü hakkında daha fazla bilgi almaya çalıştım. Sonra, Lehrs bana, Lukas’ın “Wartburg Savaşı”nı (Wartburgkrieg) eleştirel bir şekilde ele aldığı, özellikle orijinal dilindeki metnini de verdiği, Königsberg Alman Cemiyeti’nin yıllık bir bültenini getirdi. Bu ilk versiyondan maddi olarak hiçbir şeyi amacım için kullanamam da bana Alman Orta Çağını o zamana kadar sezmediğim çarpıcı bir renkle gösterdi.”

Bu ifadelerin şaibeli olduğu, tüm araştırmacılar tarafından kabul edilmiştir. Çünkü Wagner’in, Paris’te yaşadığı dönemde eline geçtiğini iddia ettiği ve “Der Venusberg” (Venüs Dağı) veya “Tannhäuser” efsanesinden bahseden bir “Volksbuch” (Halk Kitabı) ile ilgili herhangi bir cilde ulaşamamıştır. Emin olunan tek nokta, Wagner’in “Tannhäuser” öyküsündeki figürler hakkında Tieck veya Hoffmann’dan edindiği bilgiden çok daha fazlasını birinci elden öğrenmiş olduğudur. Muhtemelen Wagner, bu efsanelerin bir opera için mükemmel bir konu sunduğunu sezinlemiş ve bu nedenle Orta Yüksek Almanca dilindeki “Sängerkrieg” (Şarkıcılar Yarışması) şiirini incelemeye başlamıştır. Bu şiir, ilerleyen yıllarda Wagner’in “Lohengrin” operasının librettosu için de bir çekirdek fikir sağlamıştır. Wagner’in “Tannhäuser” operası için kullandığı temel kaynaklar arasında, E. T. A. Hoffmann’ın “Serapionsbrüder” (Serapion Kardeşler, 1819) adlı eserinin ikinci cildindeki “Der Kampf der Sänger” (Şarkıcıların Savaşı) başlıklı öyküsü ve Friedrich de la Motte Fouqué’nin 1828 yılında yayımladığı bir “Dichterspiel” (Şair Oyunu) olan “Der Sängerkrieg auf der Wartburg” (Wartburg’daki Şarkıcılar Yarışması). Bu iki eserin incelenmesinden anlaşıldığı üzere, Wagner’in operanın ilk tasarımı için düşündüğü ana kahraman Tannhäuser değil, Heinrich von Ofterdingen olmuştur (Robertson, 1923: 458-459; Newman, 1930: 3).

Heinrich von Ofterdingen ile Tannhäuser'in aynı kişi olabileceğini ima eden Prof. C. T. L. Lucas'ın "*Der Krieg von Wartburg*" (Wartburg Savaşı) adlı yazısının, Wagner'in bu iki figürü birleştirme kararında etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, her iki öyküyü de içeren kitapları okumuş olan Wagner'in, bu iki anlatı arasında bir bağ kurarak, Ofterdingen ile Tannhäuser'i bir karakterde birleştirip yeni eserine konu oluşturmayı planlaması, yaratıcı bir zihin için zor olmayacak bir süreç gibi görünmektedir. Wagner'in, "*Şatonun manzarası derinden etkiledi beni... Yakınındaki bir tepeyi Hörselberg'e benzettim ve vadi boyunca yolculuğumuza devam ettiğim sürece, Tannhäuser'imın üçüncü perdesinin mekânını oluşturdum kafamda...*" şeklindeki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, şarkı yarışmasının yapıldığı yer olan Wartburg'dan geçerken "*Tannhäuser*" ile ilgili fikirlerini zihninde şekillendirmeye başlamış ve bu iki öykü arasındaki bağlantıyı o dönemde kurmuş olduğu sonucuna varılabilir (Şatır, 1984: 37).

4.2.1. Tannhäuser Operasının Olay Örgüsünü Etkileyen Birincil Kaynaklar

4.2.1.1. *Tannhäuserlied* (Tannhäuser Baladı) ve Varyasyonları

13. yüzyıla ait orijinal Orta Çağ baladının temel kurgusu oldukça yalındır: Şövalye Tannhäuser, Tanrıça Venüs ile yaşamak üzere, Venüs'ün barındığı günahkâr bir dağ cenneti olan Venüsberg'e girer ve burada bir ila yedi yıl arasında bir süre kalır. Ancak zamanla, aşırı doyum ve vicdan azabının birleşmesi sonucu yaşamının anlamsızlaştığını hisseden Tannhäuser, buradan ayrılp gerçek dünyaya dönmeye karar verir. Venüs, kendisine bakirelerinden birini eş olarak teklif ederek kalması için ısrar etse de Tannhäuser, Meryem Ana'ya sığınarak özgürlüğünü elde etme isteğini kararlılıkla sürdürür. Bunun üzerine Venüs, isteksiz de olsa gitmesine izin verir. Tannhäuser, Papa IV. Urban'dan af dilemek üzere Roma'ya bir hac yolculuğu yapar ve günahlarını itiraf eder. Ancak Papa, elinde tuttuğu kurumuş bir asanın nasıl çiçek açması mümkün değilse, Tannhäuser'in de affedilmesinin o kadar imkânsız olduğunu söyler. Dünyada bağışlanma umudunu yitiren Tannhäuser, bunun üzerine yeniden Venüsberg'e döner. Üçüncü gün, Papa'nın asası mucizevi bir şekilde çiçeklenir ve Papa, tövbesi kabul edilen Tannhäuser'i bulmak için ulaklar gönderir. Ne var ki artık çok geçtir; Tannhäuser'in cehenneme gittiği rivayet edilir ve bir daha kendisine ulaşılamaz. Balad, Tannhäuser'i bu kadar aceleci biçimde reddeden Papa'yı eleştiren bir dizeyle son bulur: "*Darumb ensal gheen pawes watdoen, hye ensulle syck wal bedencken: als eyn sunder rowen heyfft, des ensal men nummer krencken*" (Bu nedenle hiçbir Papa, iyice düşünmeden karar almamalıdır; bir günahkâr tövbe ettiğinde, bu asla reddedilmemelidir). Tannhäuser öyküsünün özünde, çok sayıda kahramana atfedilen, kadim ve yaygın bir halk masalı yatmaktadır. Zaman ve mekân kısıtlamaları gözetmeksizin, insan ile doğaüstü varlık arasındaki etkileşimi konu alan bu anlatı; kişinin, dağda, gökyüzünde ya da suda olsun, doğaüstü bir meskende zaman kavramını yitirecek kadar derin hazlar yaşamasını ve nihayetinde

terk ettiği dünyayı özleyip geri dönmeye çalışmasını anlatır. Ne var ki kişi döndüğünde, bıraktığı dünyanın ve ilişkilerinin çoktan köklü bir biçimde değiştğini görür (Simpson, 1948: 244-245; Garrett, 2002: 35).

Bir rivayete göre, şehirden şehre gezgin olarak yaşayan Tannhäuser, bir gün yolu düştüğü kentte Hilario adında yaşlı ve bilge bir adamla dostluk kurar. Hilario ona bazı kadim bilgelik sırlarını öğretir. Aynı şehirde, Lisaura adında genç ve son derece güzel bir kadın yaşamaktadır. Kısa süre içinde Tannhäuser ile Lisaura arasında tutkulu bir aşk yeşerir. Ancak zamanla Tannhäuser, Hilario’dan duyduğu peri masallarının etkisiyle, daha yüce bir aşkın peşine düşer; insan formunda bir peri kıızıyla beraber olma arzusuna kapılır. Hilario’dan aldığı bilgiye göre bu arzuyu gerçekleştirebileceği yer, Freiburg yakınlarındaki bir dağda konumlanan ve Venüs’ün zevkler sarayı olarak bilinen Venüsberg’dir. Bu haberi aldıktan sonra Tannhäuser, vakit kaybetmeden Venüsberg’i bulmak üzere yola çıkar. Bu kararı duyan Lisaura ise büyük bir ümitsizliğe kapılarak yaşamına son verir. Tannhäuser, Venüsberg’de aşk tanrıçası Venüs ile uzun süre birlikte olur ve dünyevi hazların sınırlarını zorlar. Ancak bir süre sonra vicdan azabına kapılır; özellikle Lisaura’nın ölümüne sebep olduğunu düşünmek onu derinden sarsar. O esnada Meryem Ana’dan aldığı manevi işaret doğrultusunda, eski yaşamına geri dönmesi gerektiğini fark eder ve bu isteğini Venüs’e bildirir. Tanrıçanın izin vermesiyle birlikte Tannhäuser, büyük bir pişmanlık duygusuyla Venüsberg’den ayrılarak Roma’ya gider ve Papa’dan günahlarının affını diler. Ne var ki Papa Urban, elindeki kurumuş asanın nasıl filiz verip yeşeremeyecekse, Tannhäuser’in de bağışlanmasının bir o kadar imkânsız olduğunu söyler ve bu talebi reddeder. Büyük bir ümitsizlik içinde Roma’dan ayrılan Tannhäuser yeniden Venüsberg’e dönerek orada yaşamaya devam eder. Bu arada Papa’nın asası bir mucize sonucu filiz verir ve yeşerir. Papa bunu, günahlarının bağışlanmasını isteyen ama geri çevirdiği Tannhäuser’i affetmesi gerektiğine dair Tanrı’dan gelen bir uyarı olarak yorumlar ve onu bulmaları için her yere ulaklar gönderir. Ne var ki Tannhäuser bir daha bulunamaz (Şatır, 1984: 33).

19. yüzyılın üçüncü on yılında, İsviçre’nin bir bölgesinde söylenen geç bir tarihli bir balad, şövalye ile baştan çıkarıcı bir kadının öyküsünü bütün ayrıntılarıyla dile getirmektedir. Söz konusu baladda Tannhäuser (ya da “Tanhûser”), maceraya atılmak ve olağanüstü olaylara tanık olmak üzere ormana giden, erdemli bir şövalye olarak tanımlanır. Burada, dans eden bir grup bakireyle karşılaşır ve onların gösterisini izlemek amacıyla bir süre oyalanır. Tanrıça Freya (Venüs’ün İskandinav mitolojisindeki karşılığı), en küçük kızını Tannhäuser’e eş olarak vereceğine söz vererek onu kendi yanında kalmaya ikna etmeye çalışır. Tannhäuser bu teklifle birlikte kalmayı kabul eder ancak bakireyle fiziksel bir yakınlaşma yaşamaz; zira bakirenin kahverengi gözlerinde gizlenen şeytanın varlığını sezer ve bu yola bir kez girdiğinde sonsuza dek kaybolacağını farkına varır. Sonunda, Freya’nın incir ağacının altında dinlenirken, günahkâr yaşamını terk etmesi gerektiğine dair

bir rüya görür. Bu vesileyle üzerine çöken büyüden sıyrılır ve Papa'nın ayaklarına kapanarak af dilemek üzere Roma'ya gitmeye karar verir. Papa ise elindeki kurumuş ve yarılmış asayı gösterip, *"Bu asanın yeşermesi ne denli olanaksızsa, günahlarınızın da bağışlanması o kadar güçtür."* diyerek Tannhäuser'i geri çevirir. Tannhäuser, sunağın önünde diz çöküp Mesih'ten merhamet istese de çaresizlik içinde kiliseden ayrılır ve ortadan kaybolur. Üç gün sonra Papa'nın asası taze yapraklarla kaplı olarak bulunur. Bu durumu Tanrı'dan gelen bir işaret şeklinde yorumlayan Papa, Tannhäuser'i bulmaları için habercilerini dört bir yana gönderse de onun Freya'nın yanına geri döndüğü anlaşılır. Balad, *"Drum soil kein Pfaff, kein Kardinal, Kein Sunder nie verdammen; Der Sunder mag sein so gross er will, Kann Gottes Gnad erlangen."* (Bu nedenle hiçbir papaz, hiçbir kardinal, hiçbir günahkârı asla kınamamalıdır; zira günah ne kadar büyük olursa olsun, Tanrı'nın lütfuna erişmek mümkündür.) sözleriyle son bulmaktadır (Krehbiel, 1916: 237-238).

4.2.1.2. Der Sängerkrieg auf Wartburg (Wartburg'da Şarkıcı Yarışması)

"Tannhäuser" efsanesinin yanı sıra, operanın olay örgüsünü biçimlendiren ikinci ana kaynak, *"Der Sängerkrieg auf Wartburg"* (Wartburg'da Şarkıcı Yarışması) efsanesidir. Sözü geçen *"Sängerkrieg"* (Şarkıcı Yarışması), *"Lohengrin"*'in de yazarı olabileceği düşünülen bir gezgin ozan tarafından kaleme alınmıştır; zira tek bir el yazmasında bu iki hikâye bir arada bulunur. Turnuvanın temel aktörleri arasında; Thüringen Landgraf'ı Hermann, ünlü minnesänger'lar Wolfram von Eschenbach, Walther von der Vogelweide, Reimar von Zweter ve tarihsel bir kişi olup olmadığı hâlâ tartışmalı olan Heinrich von Ofterdingen yer alır. Nitekim 19. yüzyılın başlarında *"Nibelungenlied"*'in Heinrich von Ofterdingen'e atfedilmesi yönünde girişimlerde bulunulması, onun gerçek bir şahsiyet olduğu olasılığını güçlendirmektedir. Ancak *"Sängerkrieg"*'in (Şarkıcı Yarışması), dönemin en önemli şairlerini koruyup destekleyen Thüringen Landgraf'ı Hermann'ın Wartburg Kalesi'nde düzenlediği sanılan yaygın bir etkinliğin, kurgusal bir anlatımı olduğu düşüncesi hâkim görünmektedir (Simpson, 1948: 250).

"Sängerkrieg" öyküsünün kısa özeti şöyledir: En ünlü altı minnesänger, Landgraf Hermann'ın sarayında düzenlenen bir şarkı yarışmasında kozlarını paylaşır. Turnuvanın teması, prenslerin övgüsüdür. Avusturyalı Leopold'u hamisi olarak gören Heinrich von Ofterdingen, onu övmekte aşırıya kaçır; öte yandan diğer minnesänger'lar Landgraf Hermann'ı yüceltme konusunda hemfikirdir. Ofterdingen'in sözleri, başlangıçta rakiplerini öfkeliendirir ve giderek onların sabrını taşırır. Yenilenin canıyla bedel ödeyeceği bu yarışma ortamı, son derece gergindir. Ofterdingen hileye başvurularak yenik ilan edildiğinde, kendisini idamdan kurtarmak için ısrarcı davranan Landgrafın Sophia'nın ayaklarına kapanır. Eserin devamında sihirbaz Klingsor'un Macaristan'dan gelişi ve Wolfram von Eschenbach ile arasındaki teolojik

bilmeceler işlenir. “*Sängerkrieg*”ın bu ilk bölümü, Wagner’e yalnızca “*Tannhäuser*” operasını kurgularken değil, aynı zamanda sonraki komik operası “*Die Meistersinger von Nürnberg*” (Nürnberg’in Usta Şarkıcıları) için de ilham vermiştir. Dahası, Wagner’i “*Lohengrin*” anlatısıyla tanıştırdığı da bilinmektedir. Nitekim Wagner, 1851 yılında “*Sängerkrieg*”i (Şarkıcı Yarışması) okurken duyduğu memnuniyeti, “*Böylece, bir vuruşa, öncelikle operaya uygun hazır malzeme ararken, daha önce kesinlikle hiçbir fikrim olmayan yeni bir şiirsel şeyler dünyası bana ifşa edildi.*” şeklinde ifade etmiştir (Simpson, 1948: 251).

4.2.2. Tannhäuser Operasının Olay Örgüsünü Etkileyen İkincil Kaynaklar

4.2.2.1. Ludwig Tieck’in *Der getreue Eckart und der Tannenhäuser* (Sadık Eckart ve Tannenhäuser) Adlı Eseri

Alman yazar, şair ve çevirmen Ludwig Tieck (1773-1853)’in kaleme aldığı “*Der getreue Eckart und der Tannenhäuser*” (Sadık Eckart ve Tannenhäuser), düzyazı ile şiirin bir arada kullanıldığı bir öyküdür. Eser, ilk olarak 1799’da “*Romantische Dichtungen*” (Romantik Şiir) içinde basılmış, daha sonra 1812 tarihli “*Phantasmus*” adlı koleksiyonda diğer peri masallarıyla birlikte yeniden yayımlanmıştır (Simpson, 1948: 253; Şatır, 1984: 33). Tannenhäuser’in arkadaşı Friedrich Wolfsburg, uzun bir süre ortadan kaybolduktan sonra, onu bir hacı kılığında görür ve Roma’dan döndüğünü öğrenince hikâyesini anlatmasını ister. Wagner, operanın üçüncü perdesinde Tannhäuser’in Roma’ya yaptığı hac yolculuğunu kurgularken, bu eserden esinlenmiştir. Ayrıca, Tieck eserinde Venüs’ün Tannenhäuser ile “*Gewimmel der frohen heidnischer Götter*” (neşeli pagan tanrılarının kalabalığı) arasında geçen buluşmadan söz etmekle yetinirken; Wagner Venüsberg sahnesini naiad’lar¹⁰, siren’ler¹¹ ve bacchante’lerle¹² zenginleştirmiş, daha sonraki aşamalarda ise bu sahneyi klasik mitolojik unsurlarla daha da detaylandırmıştır (Krehbiel, 1916: 238; Robertson, 1923: 465-466).

4.2.2.2. Jacob Grimm ile Wilhelm Grimm’in *Deutsche Sagen* (Alman Efsaneleri) ve *Deutsche Mythologie* (Alman Mitolojisi) Adlı Eserleri

Alman folklor araştırmacıları ve yazarlar Jacob (1785-1883) ve Wilhelm (1786-1859) Grimm kardeşlerin birlikte kaleme aldıkları “*Deutsche Sagen*” (Alman Efsaneleri, 1816) adlı eser hem Tannhäuser efsanesine hem de Wartburg’daki şarkı yarışmasına ilişkin bilgilere yer vermektedir (Şatır, 1984: 34). Wagner, tanrıça Holda’nın tanrıça Venüs ile özdeşleştiğini ve bu yaklaşımı temellendirecek bilgileri Grimm kardeşlerin “*Deutsche*

¹⁰ Adları “yüzmek” anlamına gelen fiilden türemiş olan su perilerdir (Erhat, 2024: 211).

¹¹ Müzikleriyle denizcileri cezbederek onları yıkıma götüren deniz perileridir (Ellis, 2023: 145).

¹² Tanrı Dionysos/Bakkhos’un dinsel törenlerini kutlayan kadınlar alayıdır (Erhat, 2024: 71).

Mythologie" (Alman Mitolojisi, 1835) adlı eserinde bulmuştur. Bu doğrultuda, operanın 1845 baskısının başına, söz konusu otoritelere dayanarak konuyu özetleyen -1851'de kaldırılmış olan- kısa bir not eklemiştir. Bununla birlikte, Wagner'in sahneyi klasik biçimde ele alması, elbette döneminin opera geleneğinin de büyük ölçüde etkisiyle şekillenmiştir (Robertson, 1923: 466).

4.2.2.3. Ernst Theodor Amadeus Hoffmann'ın *Der Kampf der Sängere* (Şarkıcı Yarışması) Adlı Eseri

Alman yazar, besteci, müzik eleştirmeni ve karikatürist Ernst Theodor Amadeus Hoffmann'ın (1776-1822) *"Serapionsbrüder"* (Serapion Kardeşler, 1819) başlıklı öykü derlemesinde yer alan *"Der Kampf der Sängere"* (Şarkıcı Yarışması) adlı eseri, Wagner üzerinde derin bir etki yaratmış ve hem operasının olay örgüsü hem de karakterlerinin biçimlendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır (Şatır, 1984: 35). Wagner, Hoffmann'ın öyküsünden, Orta Yüksek Almanca şiirin özgün metninden yararlandığından daha yoğun biçimde esinlenmiştir. Örneğin, operadaki bazı sahneler doğrudan *"Der Kampf der Sängere"*den (Şarkıcı Yarışması) alınmıştır. Bunlardan ilki, birinci perdenin ikinci sahnesinde görülen av sahnesidir. Wagner, öyküde Landgraf Hermann'ın Wartburg'un eteklerindeki vadide avlanması ve burada toplanması sahnesini eksiksiz biçimde uyarlamıştır. İkinci önemli örnek, ikinci perdede yer alan şarkıcılar yarışması sahnesidir. Wagner, bu bölümdeki diyalog ve gelişmeleri neredeyse kelimesi kelimesine Hoffmann'ın anlatısından almıştır. Ayrıca, her ne kadar olay örgüsünün temelinde *"Tannhäuser"* efsanesini kullansa da operadaki karakterlerin büyük çoğunluğunu -Wolfram von Eschenbach, Walther von der Vogelweide, Biterolf ve Thüringen Landgraf'ı Hermann- Hoffmann'ın öyküsünü esas alarak şekillendirmiştir (Krehbiel, 1916: 238; Simpson, 1948: 253; Siegel, 1965: 600).

4.2.2.4. Friedrich de la Motte Fouqué'nin *Der Sängerkrieg auf der Wartburg* (Wartburg'daki Şarkıcı Yarışması) Adlı Eseri

Wagner'in şarkıcı yarışması sahnesini kurgularken başvurduğu ilham kaynaklarından biri de Alman oyun ve roman yazarı Friedrich de la Motte Fouqué'nin (1777-1843) 1828'de yayımladığı *"Der Sängerkrieg auf der Wartburg"* (Wartburg'daki Şarkıcı Yarışması) adlı yapıtıdır (Şatır, 1984: 35). Wagner'in yararlandığı en önemli kaynaklardan biri olan bu *"Dichterspiel"* (Şair Oyunu), bestecinin amacına hizmet etmesi bakımından iki yönlü bir değere sahiptir. Özellikle eserin ikinci perdesinin kurgusu ve Elisabeth karakterinin yaratımında önemli bir etki göstermiştir. Oyun, Wartburg bahçesinde Heinrich Ofterdingen'in âşık olduğu Landgräfin Sophia Biterolf ile karşılaştığı bir sahneyle başlar. Ne var ki eserde, özgün kaynağa sıkı sıkıya bağlı romantik öğeler oldukça sınırlıdır; bu nedenle Sophia Biterolf'un karakteri de fazla önem taşımaz. Daha sonraki şarkı yarışmasında Heinrich, Avusturya Dükü'nü överek diğerlerinin gözünden düşer ve öfkeyle kılıcına sarılır. Bu sırada, kalenin salonuna giren Sophia, tıpkı Wagner'in operasının

ikinci perdesinde Elizabeth'in yaptığı gibi, topluluğun hisminden korumak amacıyla Heinrich'i himaye altına alır ve ona "*Derweil bleibt Ihr in meinem Schutz*" (Bu arada sen benim korumamdasın) diye seslenir. Sophia'nın eşi Landgraf'a yalvarması sonucunda, Landgraf Ofterdingen'e bir süre tanır ve onu bir yıllığına Wartburg'dan uzaklaştırır (Robertson, 1923: 462).

4.2.2.5. Ludwig Bechstein'in *Der Sagenschatz und die Sagenkreise des Thüringerlandes* (Efsanelerin Hazinesi ve Thüringen Destanları) Adlı Eseri

Alman yazar, şair ve halk masalları derleyicisi Ludwig Bechstein (1801-1860), 1835-1838 yılları arasında Thüringen efsanelerini ele aldığı ve bir araya getirdiği "*Der Sagenschatz und die Sagenkreise des Thüringerlandes*" (Efsanelerin Hazinesi ve Thüringen Destanları) başlıklı kapsamlı bir çalışma hazırlamıştır. Bu eserde, tıpkı Grimm kardeşlerin "*Deutsche Sagen*"ında (Alman Efsaneleri) olduğu gibi "*Tannhäuser*" öyküsüne yer verilmiş, ayrıca Wagner'in operasının temellerini oluşturan diğer önemli unsur olan Wartburg şarkı yarışmasının anlatısı da en eski özgün biçimiyle sunulmuştur (Simpson, 1948: 254; Şatır, 1984: 33). Bechstein'in bu kapsamlı çalışması, diğer kaynaklardan ayrılan bir niteliğe sahiptir; çünkü iki anlatı ilgi çekici bir şekilde iç içe geçirilmiştir. Buna göre şövalye Tannhäuser, Landgraf tarafından Wartburg'a davet edilirken, kaleye gitme esnasında büyülu dağda pusuya düşürülür. Ayrıca Bechstein, tarihsel Tannhäuser'i de bu anlatıya dâhil etmiştir. Kahramanını, dünyanın dört bir yanında canlı maceralar yaşamış, son derece yetenekli bir şair olarak betimlemiş ve Tannhäuser'e atfedilen gerçek bir şikâyet metnini alıntılıyıp genişleterek Landgraf'ı hedef alan birkaç tamamlayıcı dizeyle kullanmıştır. Tannhäuser'e ilişkin bu düzyazı anlatının ardından, Bechstein "*Das Lied von dem Dannhäuser*" (Dannhäuser'in Şarkısı) adlı baladın tarihsiz bir versiyonunu yeniden yayımlamıştır. Wagner'in, Bechstein'in çalışmalarından yararlanıp yararlanmadığı yönünde araştırmacılar arasında farklı görüşler olsa da iki öykü arasındaki bağlantının Wagner'in yaratıcılığını beslemiş olabileceğine dair zayıf da olsa bir ipucu sunulmaktadır (Simpson, 1948: 254).

4.2.2.6. Heinrich Heine'nin *Der Tannhäuser* Adlı Eseri

Yahudi kökenli Alman şair Heinrich Heine (1797-1856), 1836 yılında "*Der Tannhäuser*" başlıklı eserini yayımlamıştır. Heine, orijinal Orta Çağ baladının kurgusunun büyük bir kısmını korumakla birlikte, Tannhäuser'i çağdaş Almanya'ya taşıyan mizahi bir son bölüm eklemiştir. Ancak, efsaneyi Almanya'yı yüceltmek amacıyla romantikleştirmek yerine, eserin ikinci yarısını Tannhäuser'in Avrupa'daki seyahatlerine ilişkin nükteli ve yer yer müstehcen betimlemelere odaklayarak baladın özgün yapısını kökten sarsmıştır (Garrett, 2002: 35-36). Wagner, "*Tannhäuser*" baladını, "*Der Salon*"un üçüncü cildinde (1837) yayımlanan Heine'nin "*Elementargeister*" (Elemental Ruhlar) adlı metninden öğrenmiştir. Burada, "*Des Knaben Wunderhorn*" (Oğlanın Mucize Borusu)'dan alıntılar yer alırken, Heine de kendi "*Tannhäuser*" baladına yer vermiştir. Wagner, Tannhäuser'in Roma'ya

gerçekleştirdiği hac yolculuğunu baladın anlatısına sadık kalarak ele almış; bununla birlikte, Heine'den de zaman zaman yararlanarak hikâyeye farklı dokunuşlar katmıştır (Robertson, 1923: 465, 467).

4.2.2.7. Friedrich Heinrich von der Hagen'ın *Minnesinger: Deutsche Liederdichter des zwölften, dreizehnten und vierzehnten Jahrhunderts* (Minnesinger: On İkinci, On Üçüncü ve On Dördüncü Yüzyıl Alman Şarkı Yazarları) Adlı Eseri

Friedrich Heinrich von der Hagen (1780-1856), coşkulu bir Alman vatansever ve filoloji uzmanı olarak yaşamını Orta Yüksek Almanca dönemine ait Orta Çağ şiirlerinin modern baskılarını derleme ve çeviri çalışmalarına adanmıştır. Wagner'in "*Tannhäuser*"i besteledikten önce Hagen'in 1836'da Leipzig'de yayımlanan "*Minnesinger: Deutsche Liederdichter des zwölften, dreizehnten und vierzehnten Jahrhunderts*" (Minnesinger: On İkinci, On Üçüncü ve On Dördüncü Yüzyıl Alman Şarkı Yazarları) adlı eserinden faydalandığı bilinmektedir. Yaklaşık on sayfası minnesänger melodisi içeren bu kapsamlı derlemenin dördüncü cildinin 429. sayfasında, bizzat Wagner'in, tarihî (gerçek) Tannhäuser'in biyografisinin alt kısmına çizdiği düz bir çizgi bulunmaktadır. Bu işaret, Wagner'in söz konusu metni incelediğini ve operayı besteleme sürecinde bu sayfanın kendisi için büyük önem taşıdığını göstermektedir. Ayrıca Wagner, 1856'da Franz Müller'e yazdığı bir mektupta "*Der Ring des Nibelungen*" (Nibelung Yüzüğü) için kendisine ilham veren kaynakların kısa bir listesini sunmuş; bu listedeki on kaynaktan üçü -"*Nibelungenlied*" baskısı dâhil-Hagen tarafından yayımlanmış eserlerdir (Bombach, 2006: 20-22).

4.2.2.8. Christian Theodor Ludwig Lucas'ın *Über den Krieg von Wartburg* (Wartburg Savaşı Üzerine) Adlı Eseri

Wagner'in "*Mein Leben*" (Yaşamöyküm) adlı otobiyografisinde "*Tannhäuser*"in kaynağına ilişkin bilgiler verdiği metinde bahsettiği Alman filolog, Paris'teki yakın arkadaşlarından Samuel Lehrs idi. Lehrs, Wagner'e "*Wartburgkrieg*"in (Wartburg Savaşı) o döneme ait iki baskısından birini - J. A. Zeune (1778-1853)'ninkini (1818) veya E. M. L. Ettmüller (1802-1877)'inkini (1830)- vermiş olabilir. Aynı metinde Wagner'in aktardığına göre, Lehrs'in kendisine önerdiği bir diğer eser ise Alman yazar ve pedagog Christian Theodor Ludwig Lucas (1796-1854) tarafından kaleme alınan ve 1838'de Königsberg'de yayımlanan "*Über den Krieg von Wartburg*" (Wartburg Savaşı Üzerine) adlı monografidir. Wagner, "*Wartburgkrieg*" (Wartburg Savaşı) ve sonrasında besteleyeceği "*Lohengrin*" için de bu kaynaktan yararlanmıştır (Simpson, 1948: 253-254). Wagner, 1842 baharından sonra, Lucas'ın "*Über den Krieg von Wartburg*" adlı incelemesinde Ofterdingen'in Tannhäuser ile özdeşleştirildiğini fark edince, Tannhäuser hikâyesini özgün bir "*Sängerkrieg auf Wartburg*" (Wartburg'da Şarkıcı Yarışması) anlatısının üzerine kurgulamıştır (Robertson, 1923: 464).

4.3. Minnesänger Geleneğinin Tannhäuser Operasının Karakter Yaratımı Üzerindeki Etkisine Yönelik Bulgular

4.3.1. Tannhäuser

Tarihteki gerçek Tannhäuser (Orta Yüksek Almanca yazımıyla Tanhüser), yaklaşık 1200-1205 yılları arasında Salzburg veya Bavyera'da doğmuş bir minnesänger olarak tanınır. Çeşitli prenslerin, özellikle de Avusturya ve Steiermark Dükü II. Friedrich (Kavgacı Friedrich)'in hamiliğini kazanan bu ozan, 1228'de Friedrich'in ölümü üzerine aynı yıl başlayan Altıncı Haçlı Seferi'ne katılmıştır. 14. yüzyıldan kalma ünlü bir minnesäng koleksiyonu olan Codex Manesse'de, Tannhäuser adıyla etiketlenmiş ve pelerininin üzerinde Haçlı haçı bulunan bir minyatür yer alır. Bu, onun Haçlı Seferi'ne katıldığını gösteren önemli bir kanıt olarak kabul edilir. Savaştan sonra Tannhäuser, maceradan maceraya koşan bir gezgin minnesänger olarak yaşamını sürdürmüştür. Zaman zaman kraliyet hamilerinden gördüğü lütuf sayesinde ihtişam içinde yaşarken, bazen de ülkeyi yarı aç bir şekilde dolaşarak geçimini sağlamıştır. Büyük ölçüde otobiyografik olan enerjik şarkı sözleri, Tannhäuser'in duygusal iniş çıkışlarını ve hayat görüşünü canlı bir şekilde yansıtır. Kendi ifadesine göre bu sözler, "güzel kadınlar, iyi şarap, küçük bir kahvaltı ve haftada iki kez banyo" gibi yaşamın keyifli yönlerini öne çıkarır. Şarkılarında, özellikle Bavyeralı köylülerin aşklarını konu edinmiş; köylü kızların aşkına karşı koyamadığını iddia ederek övünmüştür. Çapkınlığıyla tanınan ve köylüler tarafından "Tilki Neidhardt" lakabıyla anılan ünlü minnesänger Neidhart von Reuenthal'¹³ idolü olarak benimsemiştir. Tannhäuser, hayatı seven, dünyadan alabildiğince keyif almak isteyen, hedonist bir yaşam felsefesine sahip bir ozan olarak şarkılarında bu anlayışı dile getirmiştir. Şarkılarında, aşkın daha ziyade şehvet yanını vurgulayan temalar işleyen Tannhäuser, tüm yaşamını gönlünce yaşayarak ve bu anlayış doğrultusunda eserler üreterek geçirmiştir. Ancak, babasından kalan serveti sorumsuzca harcadıktan sonra, yaklaşık 1268-1270 yılları arasında yoksulluk içerisinde ölmüştür (Krehbiel, 1916: 235; Simpson, 1948: 249; Şatır, 1984: 33).

Tarihsel Tannhäuser'in şiirleri incelendiğinde, hayatın keyiflerine, özellikle de şarap, neşe ve aşka düşkün bir kişi olduğu izlenimi edinilir. Şehvet düşkünü bir yaşam tarzı ve bu yaşamı yansıtan şarkılarıyla Tannhäuser, halkın hafızasında şehvet ifadeli şarkıların ve hedonist bir yaşamın simgesi olarak yer etmiş bir figürdür. Ancak, Orta Çağ'ın sonlarına doğru, bu figür etrafında ahlaki bir ders vermeyi amaçlayan bir efsane şekillenmiştir. Görünüşe göre, Tannhäuser'in yaşamı ve sanatı çağdaşlarınca pek tasvip edilmemiş ve zamanla efsane, onun Tanrıça Venüs'le bir yıl geçirmesi nedeniyle Papa tarafından günahkâr bulunup cehenneme

¹³ 13. yüzyılın başlarında yaşamış ünlü bir minnesänger'dir. Minnesänger'lerin ince, soylu ve tinsel konularını, kaba saba köylü ozanların açık saçık konularına dek indirmiş, ancak bunun yanında, canlı ve sade halk şarkılarıyla taze ve yaşam dolu bir hava getirmiştir (Sachs, 1965: 58).

mahkûm edildiği anlatısıyla büyümüştür. Bu efsanenin kökeninde, Tannhäuser'in kendi şarkılarının etkisi olduğu düşünülmektedir. Dik başlı alayları, yaşama sevincini yücelten fiziksel temaları ve buna karşılık yazdığı "Tövbe Şarkısı" ile hayatın kadehini tortusuna kadar içen bir adamın, ardından kefaret arayışıyla ruhunu kurtarmaya çalışmasının hikâyesi ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Tannhäuser'in Papalık karşıtı Hohenstaufen hanedanına yakın olduğu ve şiirlerinin Papalık karşıtı bir eğilim taşıdığı göz önüne alındığında, efsanenin doğuşu bu bağlamda da anlam kazanmaktadır. Efsanenin, Papa IV. Urban'dan (1261-1264 yılları arasında görev yapmıştır) bahseden son dizelerine dayanarak yaklaşık 1270 yılı civarında şekillendiği kabul edilmektedir. Bu efsane hızla popülerlik kazanmış ve 1483 yılında mevcut haliyle oldukça tanınır bir hale gelmiştir. 1515 yılından itibaren ise çok sayıda basılı versiyonu yayımlanmıştır. 1517 yılında Nürnbergli kunduracı ve meistersinger Hans Sachs, efsaneyi bir "*Fastnachtspiel*" (Karnaval Oyunu) haline getirmiştir. Tannhäuser efsanesi daha sonra İsviçre, Hollanda, Danimarka ve Fransa'da da yaygınlaşarak uluslararası bir boyut kazanmıştır (Krehbiel, 1916: 235; Newman, 1930: 5; Simpson, 1948: 249-250; Şatır, 1984: 33).

Wagner, Heinrich von Ofterdingen'in oynadığı rolü, büyük olasılıkla C. T. L. Lucas'ın "*Über den Krieg von Wartburg*" (Wartburg Savaşı Üzerine) adlı incelemesinden aldığı ilhamla, Tannhäuser'e uyarlamıştır. Wagner'in, Almanya'nın Orta Çağ efsaneleri üzerine çalışmaya başladığı dönemde bu eseri eline geçirdiği anlaşılmaktadır. Tarihsel Ofterdingen'in varlığı şaibeli olsa da minnesänger'lar arasındaki rekabeti anlatan eski şiirdeki maceralarına ayrılan geniş yer, Orta Çağ şairleri tarafından ona pek çok önemli edebi eserin, hatta "*Nibelungenlied*"in yazarlığının bile atfedilmesine neden olmuştur (Krehbiel, 1916: 236).

Wagner, Tannhäuser ile Heinrich von Ofterdingen arasında bir tercih yaparken, Venüsberg'le doğrudan ilişkisi nedeniyle Tannhäuser'i seçmiştir. Tarihsel ve efsanevi Tannhäuser'in herhangi bir şarkı yarışmasıyla bağlantısı olmamasına rağmen, onu Wartburg'daki şarkı yarışmasına, hem de bu yarışmanın merkezindeki karakter olarak dahil etmiştir. Bununla birlikte, şarkı yarışması efsanesinin merkezindeki Heinrich von Ofterdingen'i tamamen göz ardı ettiği izlenimini vermemek için Tannhäuser'in ilk adını Heinrich olarak belirlemiştir. Bu seçimle Wagner, bir yandan Tannhäuser'i, diğer yandan Heinrich von Ofterdingen'i "Heinrich Tannhäuser" adında birleştirerek, her iki karakterin özelliklerini kendi kurguladığı kahramanında bir araya getirdiğini ima etmiştir (Şatır, 1984: 38).

4.3.2. Venüs

Hristiyan Avrupa'da, halkın eski tanrı ve tanrıçalara yönelik batıl inançları henüz zihinden atamadığı 13. yüzyılın başlarında, bu tanrıçalardan biri de Töton (Cermen) mitolojisindeki Holda idi. Holda, klasik mitolojideki Venüs'ün Töton mitolojisindeki karşılığı olarak kabul edilmiştir. Töton mitolojisinde diğer birçok karakter gibi Holda da başlangıçta bereket getiren

iyi huylu bir tanrıçaydı. Tarlalara ve bağlara kutsamalar getirir, vahşi avın lideri olan perilerin annesi olarak görülürdü. Bazen baştan çıkarıcı bir siren olarak erkekleri yok etmeye teşvik etse de daha sık olarak nezaket eylemlerini sonsuz cömertlikle ödüllendiren yaşlı bir kadın şeklinde tasvir edilirdi. Ayrıca doğmamış çocukların ruhlarını koruduğuna inanılırdı; vaftiz edilmeden önce ölen bebeklerin ruhlarını Ürdün'e götürerek kutsal sularda vaftiz ettiği düşünülürdü. Ancak Hristiyan rahiplerin vaazları, Holda'nın imajını tamamen değiştirmiştir. Rahipler onu, bereket ve nezaketin sembolü bir tanrıçadan, şehvet ve bedensel günahları teşvik eden kötü bir ayartıcıya dönüştürmüşlerdir. Bu değişim sonucunda Holda, Venüs ile özdeşleştirilerek güzellik ve aşk tanrıçası olmaktan ziyade insanları bedensel günahlara yönlendiren bir figür haline gelmiştir. Venüs adıyla da anılan Holda'nın dağların içindeki mağaralarda yaşadığına ve nymph'ler ile siren'lerden oluşan yardımcılarıyla kurbanlarını ayartarak bu mağaralara çektiğine inanılırdı. Thüringen'in Wartburg yakınlarındaki Hörselberg'in (Venüsberg) bu mağara saraylarından biri olduğuna inanılmış ve Tannhäuser efsanesinde Venüsberg'in merkezi olarak düşünülmüştür (Krehbiel, 1916: 240; Şatır, 1984: 32).

Töton (Cermen) mitolojisi, mucizevi ve harikulade figürler üzerine inşa edilmiş bir yapı olarak Tanrıça Holda'yı Almanya'nın merkezindeki Thüringen bölgesinde, Hörselberg dağındaki bir mağarada yaşamış gibi tasvir etmiştir. Bu bölge, çok eski çağlardan itibaren savaş tanrıları ve tutku ruhlarıyla ilişkili garip batıl inançlarla çevrelenmiştir. Misyonerler, Hristiyanlığı yaymak üzere bu topraklara geldiklerinde, putperest tanrıların aslında iblisler olduğunu öğütlemişlerdir. Bunun sonucunda Holda'nın, Hörselberg olarak bilinen ve büyülü bir mesken olarak tasavvur edilen mağarası unutulmamış, ancak Holda artık şehvetli bir aşkın ve günahın sembolü haline gelmiştir. Eski mitolojiye göre Holda, erkeklerin erişimine daha yakın olabilmek ve baştan çıkarıcı sanatlarını daha etkili bir şekilde uygulayabilmek için göklerdeki bir kale yerine Hörselberg'deki büyülü mağarayı mesken edinmiştir. Bu mağaranın ağzına bilerek ya da kazara yaklaşan cüretkâr kişiler, içeriden yer altı fırtınalarının uğultusunu veya yoğun su patlamalarının sesini duyduklarını iddia etmişlerdir. Rahipler, Hristiyan inancına uygun bir açıklama getirerek bu seslerin Araf'taki ruhların işkence sırasında çıkardıkları ağıtlar olduğunu söylemiş; ayrıca, dağın isminin eski Almanca'da "*Hör-Seel-Berg*" (Duy-Ruhlar-Dağı) olarak açıklanabileceğini belirtmişlerdir. Daha sonra Latin yazarlar, dağa "*Mons Horrisonus*" (Korkunç Sesler Dağı) adını ekleyerek bu batıl inançların anlamını genişletmişlerdir. Wagner, bu tür batıl inançları ve efsaneleri "*Tannhäuser*" operasının dramatisasyonunda kullanmıştır. Özellikle Hörselberg'in mitolojik tasviri ve Tanrıça Holda ile ilişkili şehvetli anlatılar, operanın hikâyesine güçlü bir mitolojik zemin oluşturmuştur. Wagner'in katkısı, bu efsanelerden birini, Orta Çağ'ın misyonerlik coşkusuyla ilişkilendirilecek şekilde çağdaşlaştırmak ve onu operanın dramatik yapısına

entegre etmek olmuştur (Guerber, 1895: 39-40; Buel, 1899: 27; Krehbiel, 1916: 240-241).

4.3.3. Elizabeth

Saf ve temiz aşkın, soylu duyguların simgesi olan ve Wolfram tarafından derin bir bağlılıkla sevilen Elisabeth karakteri, Wagner tarafından özenle yaratılmıştır. Bu karakter, *“Der Sängerkrieg auf Wartburg”* (Wartburg’da Şarkıcı Yarışması) efsanesindeki, dindarlığı nedeniyle Papa tarafından aziz ilan edileceği öngörülen prensesin ilhamıyla şekillendirilmiştir. Ayrıca Elisabeth, Wagner’in kurgusunda, kilise tarafından bağışlanma arzusu esirgenen Tannhäuser’in ruhsal kurtuluşunu sağlayacak figür olarak tasarlanmıştır. Bu yönüyle Elisabeth hem kutsal bir özverinin hem de saf aşkın temsilcisi olarak operanın dramatik yapısında merkezi bir rol oynamıştır (Şatır, 1984: 38).

Wagner, Elisabeth karakterini yaratırken, Friedrich de la Motte Fouqué’nin Landgravin Sophia ve Ernst Theodor Amadeus Hoffmann’ın Mathilda karakterlerinden esinlenmiş; ancak en önemlisi, Thüringen Landgraf’ı IV. Ludwig’in (1200-1227) eşi olan tarihsel figür Aziz Macaristanlı Elisabeth (veya Heilige Elisabeth von Thüringen, 1207-1231) etrafında şekillenen Thüringen efsanelerinden yararlanmıştır. Bununla birlikte, pagan aşk tanrıçası Venüs’ün saf ve Hristiyan değerlerini temsil eden bir anti-tezi olarak Elisabeth, tamamen Wagner’in özgün bir yaratımıdır. Elisabeth, operanın dramatik yapısında birleştirici bir güç olarak önemli bir role sahiptir. Onun Tannhäuser ile olan ilişkisi, operanın merkezindeki kurtuluş teması üzerine kurgulanmış ve bu temanın geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Ancak, tarihsel gerçekler göz önünde bulundurulduğunda, Elisabeth’in operada bahsedilen yarışmaya atfedilen tarihlerde, yani yaklaşık 1206-1207 yıllarında henüz dünyaya gelmediği dikkate değerdir. Tarihi Elisabeth, 7 Temmuz 1207’de doğmuştur ve dolayısıyla bu karakterin operadaki temsili, tarihsel doğruluklardan ziyade Wagner’in sanatsal ve dramatik yorumlarıyla şekillendirilmiştir (Krehbiel, 1916: 236; Simpson, 1948: 255; Holden, 2005: 530).

Şatır (1984: 38-39)’ın aktardığına göre Wagner, bir gün Aussig’deki bir kilisede Carlo Dolci (1616-1686)’nin *“İhtişamlı Madonna”* adlı tablosunu incelerken eserden derin bir şekilde etkilenmiştir. Bu deneyim o kadar güçlüdür ki ressam arkadaşı Ernst Kietz’e, *“Eğer Tannhäuser bu resmi görmüş olsaydı, Venüs’ten Meryem’e dönmek için dindarlık kazanma zorunluluğu duymasına gerek kalmazdı.”* şeklinde yazmıştır. Bu sözler, Wagner’in Elisabeth karakterini yaratırken Carlo Dolci’nin bu eserinden ilham aldığını açıkça göstermektedir. Venüs’ün zıttı olan Elisabeth, saflık ve kutsallığın temsilcisi olarak operanın ahlaki ve dramatik yapısında merkezi bir rol üstlenmiştir. Dolci’nin Madonna tasviri, Elisabeth’in ruhani derinliği ve Tannhäuser’in kurtuluşundaki rolü için Wagner’e esin kaynağı olmuştur.

4.3.4. Landgraf Hermann ve Minnesänger Grubu

13. yüzyılda Thüringen'deki Wartburg Şatosu'nda, dönemin ünlü minnesänger'leri arasında geçtiği rivayet edilen bir şiir-şarkı yarışmasını konu edinen "*Der Sängerkrieg auf Wartburg*" (Wartburg'da Şarkıcı Yarışması) efsanesi, pek çok halk masalında olduğu gibi kısmen tarihsel gerçeklere dayanmakta, geri kalanı ise efsanevi bilginin derin ve belirsiz alanlarına uzanmaktadır. Tarihsel unsurlar, hikâyede yer alan ana karakterlerin bir zamanlar gerçek hayatta var olmuş kişiler olmasından kaynaklanır. Örneğin, Thüringenli Landgraf Hermann tarihsel bir figürdür ve sarayı Wartburg Kalesi'nde bulunmaktaydı. Bu kale, 16. yüzyılda, Protestanlığın kurucusu Martin Luther'e sığınak sağlayarak Alman halkına reforme edilmiş bir din, kendi dillerinde İncil ve edebi bir dil kazandırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Operada bir şarkı yarışmasında buluşan minnesänger'ler de tarihsel gerçeklik taşır. Bunlardan Wolfram von Eschenbach, Kutsal Kâse efsanesinin şimdiye dek aldığı en yüksek ahlaki ve epik biçim olan versiyonunu yazmıştır ki bu eser, Wagner'in "*Parsifal*"'ine ilham kaynağı olmuştur. Ayrıca Wolfram'ın, şarkı yarışmasında yer aldığı düşünülen diğer minnesänger arkadaşları da tarihsel figürlerdir. Tannhäuser ise Wagner'in hayal gücünün ürünü değildir; tarihsel ve efsanevi kökenlere sahiptir. Ancak Tannhäuser'in ünlü şarkı yarışmasıyla ilişkisi, tamamen Wagner'in dramatik kurgusundan kaynaklanmaktadır. Wagner, bu bağlantıyı yaratarak Tannhäuser efsanesini "*Der Sängerkrieg auf Wartburg*" (Wartburg'da Şarkıcı Yarışması) ile birleştirmiş ve bu iki anlatıyı operasının merkezine yerleştirmiştir. Bu şekilde, efsane ile tarihsel gerçeklik arasında bir bağ kurarak operanın dramatik gücünü artırmıştır (Krehbiel, 1916: 233).

Wartburg'da bir âşıklık yarışmasının düzenlendiğine dair hiçbir tarihsel kanıt bulunmamaktadır. Bu efsane, büyük olasılıkla Orta Çağ şairlerinin yaratıcı hayal gücünün bir ürünü olarak şekillenmiştir. Ancak, bu efsaneyle bağlantılı bazı tarihi şahsiyetler 14. yüzyıldan kalma Codex Manesse adlı el yazmasında yer almıştır. Codex Manesse'in ilgili sayfası, bu şahsiyetlerin bir resmini içermektedir. Ne var ki, bu tasvirde yarışmacıların müzik aletleri çaldığını ya da şarkı söylediğini ima eden herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Resmin üst kısmında Thüringen Landgraf'ı Hermann ve eşi Landgravin Sophia yer alırken, alt yarıda üzerlerinde isimleri yazılı olan yedi şair tasvir edilmiştir. Bu şairler sırasıyla şunlardır: Herr Biterolf, Wolfram von Eschenbach, Heinrich von Ofterdingen, Klingsor von Ungarland (Wagner, bu figürü "*Parsifal*" operasında bir sihirbaz olarak betimlemiştir), Reinmar der Alte, Walther von der Vogelweide ve Heinrich von Rispach. Bu resim, efsanenin yaratılmasında rol oynamış olsa da yarışmanın gerçekliğine dair bir kanıt sunmamakta ve daha çok dönemin ünlü edebi figürlerini bir arada gösteren sembolik bir tasvir niteliğindedir (Krehbiel, 1916: 235; Newman, 1930: 4-5).

Minnesänger'lar arasında en ünlüsü, içli ve coşkun şiirleriyle tanınan Walther von der Vogelweide (1170-1230?)'dir (Sachs, 1965: 58).

Vogelweide, en önemli minnesänger olarak kabul edilir ve şiir yazmayı ve şarkı bestelemeyi Avusturya’da öğrenmiştir. 1198 yılına kadar Viyana’daki Bahenberg Sarayı’nda çalışmış, ardından 1202’ye kadar Prens Hermann von Thüringen’in hizmetinde bulunmuştur. 1207 yılında ise Wartburg’daki efsanevi aşık atışmasına katılmıştır. 1212-1214 yılları arasında IV. Otto’nun hizmetinde yer alan Vogelweide, 1214’ten sonra II. Friedrich tarafından Würzburg’da kendisine tahsis edilen bir lojmanda yaşamış ve bu dönemde şairlik kariyerine devam etmiştir (Michels ve Vogel, 2015: 195). Minnesänger sanatının zirvesi, yaklaşık 1200 yılında Vogelweide’in etkileyici eserleriyle doruğa ulaşmıştır. Vogelweide yalnızca şiirsel başarısıyla değil, aynı zamanda dönemin siyasi meselelerine ilişkin ileri sürdüğü fikirlerle de dikkat çeken ilk ozanlardan biri olarak öne çıkmıştır. Politik şarkılarıyla tüm Almanya’yı dolaşan Vogelweide, geniş bir üne kavuşmuş ve halk arasında büyük bir tanınırlık kazanmıştır. Almanya’ya olan sevgisini sık sık dile getiren şair, Roma’ya başkaldırmış ve Papa’yı eleştiren bir Hristiyan ozan olarak tanınmıştır. Bununla birlikte, politik eserlerinin yanı sıra, diğer minnesänger’lar gibi aşkı, güzel kadınları, baharı ve kuş seslerini öven dünyevi şarkılar da yazmıştır (Sabar, 2013: 29-30). Walther von der Vogelweide, yalnızca kendi döneminde değil, daha sonra da büyük bir etki bırakmıştır. Richard Wagner’in *“Tristan und Isolde”* (1865) operasının kaynağı olan Gottfried von Strassburg’un *“Tristan”* adlı eserinde, Vogelweide’dan övgüyle bahsedilmiştir. Vogelweide hem sanatsal hem de entelektüel olarak minnesänger geleneğinin en parlak temsilcilerinden biri olarak kabul edilmektedir (Lord ve Snelson, 2018: 23).

Bir diğer ünlü minnesänger, Orta Çağ’ın en büyük şairlerinden biri olarak kabul edilen ve *“Parzival”* ile *“Titurel”* destanlarını yazan Wolfram von Eschenbach (1170-1220)’tır. Bu destanlar, Richard Wagner’in 1882’de sahnelenen *“Parsifal”* operasının temelini oluşturmuştur (Sachs, 1965: 58; Lord ve Snelson, 2018: 23). Eschenbach, uzun yıllar Wartburg’da yaşamış ve burada Walther von der Vogelweide ile tanışmıştır (Sabar, 2013: 29). Wolfram von Eschenbach’ın eserleri Orta Çağ edebiyatında derin izler bırakmış olsa da maalesef melodilerinin hiçbirisi günümüze ulaşmamıştır. Ancak, Walther von der Vogelweide’nin melodileri korunmuş ve sonraki nesillere aktarılmıştır. Bu melodilerden biri daha sonra bir Protestan koraline dönüştürülmüş ve *“Eski Yüz Ezgi”* olarak bilinen geleneksel melodiler arasında yer almıştır (Sachs, 1965: 58). Vogelweide ve Eschenbach, yalnızca Orta Çağ edebiyatının değil, aynı zamanda müziğin ve kültürün şekillenmesinde de önemli figürler olarak kabul edilmektedir.

Sonuç

Araştırma sonucunda, Wagner’in, *Minnesänger* geleneğinin etkisindeki iki bağımsız Orta Çağ metnini birleştirerek *“Tannhäuser”* operasının olay örgüsünü oluşturduğu belirlenmiştir. Bu iki metin, ilk olarak kökeni 13. yüzyıla dayanan ve 16. yüzyılda basılan *“Tannhäuserlied”* baladı ve 13. yüzyılda yazılan *“Der Sängerkrieg auf Wartburg”* (Wartburg’da Şarkıcı

Yarışması) adlı şiiirdir. Wagner'in, her ikisi de minnesänger olan Wolfram von Eschenbach ve Heinrich von Ofterdingen karakterlerini kullanarak Wartburg Şarkı Yarışması efsanesini kurguladığı ve Tannhäuser'in Venüsberg'den dönüşü ile Papa'yı ziyareti arasındaki boşluğu doldurmak için "*Tannhäuserlied*"i daha geniş bir anlatı çerçevesine dâhil ettiği sonucuna ulaşmıştır.

"*Tannhäuser*" operasının temelini oluşturan ve *Minnesänger* geleneğinin etkisini taşıyan iki bağımsız Orta Çağ metninin, özellikle 19. yüzyıl Romantik Çağı'nda çeşitli yazar ve şairlerin eserlerine konu olduğu ve Wagner'in bu çağdaş versiyonlardan faydalandığı belirlenmiştir.

Wagner'in operanın olay örgüsündeki "*Tannhäuser*" boyutu için başvurduğu kaynakların "*Der getreue Eckart und der Tannenhäuser*" (Sadık Eckart ve Tannenhäuser, L. Tieck, 1799), "*Deutsche Mythologie*" (Alman Mitolojisi, Jacob ve Wilhelm Grimm, 1835) ve "*Der Tannhäuser*" (H. Heine, 1836) olduğu görülmüştür. Wagner'in operanın üçüncü perdesinde yer alan Tannhäuser'in Roma'ya yaptığı hac yolculuğu sahnesini, "*Der getreue Eckart und der Tannenhäuser*" (Sadık Eckart ve Tannenhäuser, L. Tieck, 1799)'den esinlenerek oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Bestecinin, "*Deutsche Mythologie*" (Alman Mitolojisi, Grimm kardeşler, 1835) isimli yapıttan, tanrıça Holda'nın, tanrıça Venüs ile özdeş karakterler olduğuyla ilgili tanımlamasını desteklemek için faydalandığı görülmüştür. Wagner'in Heinrich Heine (1797-1856)'nin "*Der Tannhäuser*" (1836) adlı eserinden esinlendiği, fakat sanatsal gururundan ve işini bir Yahudi'ninkinden uzaklaştırma isteğinden dolayı bu bağlantıyı küçümsediği tespit edilmiştir.

Araştırma neticesinde, Wagner'in, operadaki "*Der Sängerkrieg auf Wartburg*" (Wartburg'da Şarkıcı Yarışması) boyutu için başvurduğu kaynakların ise "*Der Kampf der Säger*" (Şarkıcıların Yarışması, E. T. A. Hoffmann, 1819), "*Der Sängerkrieg auf der Wartburg*" (Wartburg'daki Şarkıcı Yarışması, F. M. Fouqué, 1828) ve "*Über den Krieg von Wartburg*" (Wartburg Savaşı Üzerine, C. T. L. Lucas, 1838) olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Wagner üzerinde en yoğun etkiyi bırakan, operasının olay örgüsünü ve karakterlerini meydana getirmesinde başat rolü oynayan eserin "*Der Kampf der Säger*" (Şarkıcıların Yarışması, E. T. A. Hoffmann, 1819) olduğu tespit edilmiştir. Wagner'in bu eserden, şiirin Orta Yüksek Almanca orijinalinden daha fazla yararlandığı görülmüştür. Operanın, birinci perdesinin ikinci sahnesinde bulunan av sahnesi ile ikinci perdedeki şarkıcılar yarışması sahnesindeki diyalog ve aksiyonun bu eserden hareketle meydana getirildiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, operadaki karakterlerin büyük bir bölümünün bu öyküde yer alan kahramanlardan aktarıldığı da tespit edilmiştir.

Wagner'in operanın ikinci perdesinin yapısını ve Elisabeth karakterini yaratma sürecinde, "*Der Sängerkrieg auf der Wartburg*" (Wartburg'daki Şarkıcı Yarışması, F. M. Fouqué, 1828) adlı öyküden yararlandığı belirlenmiştir. Özellikle Sophia karakterinin Heinrich'i koruma sahnesinin, operadaki Elisabeth figürünün dramatik kökenlerinden biri olduğu

görülmüştür. Wagner'in Heinrich von Ofterdingen ile Tannhäuser'i tek bir karakterde birleştirme kararında *"Über den Krieg von Wartburg"* (Wartburg Savaşı Üzerine, C. T. L. Lucas, 1838) adlı eserin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Wagner'in, operayı besteleme sürecinde, Tarihi (gerçek) Tannhäuser'in biyografisine ilişkin bilgiler için ise *"Minnesinger: Deutsche Liederdichter des zwölften, dreizehnten und vierzehnten Jahrhunderts"* (Minnesinger: On İkinci, On Üçüncü ve On Dördüncü Yüzyıl Alman Şarkı Yazarları, F. H. Hagen, 1836) adlı kitaptan yararlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, Wagner'in operanın olay örgüsünü meydana getirirken içerisindeki müzikal belgelerden yararlandığı tek kaynağın da bu eser olduğu saptanmıştır.

Araştırma sonucunda, her iki boyutun da -*"Tannhäuserlied"* ve *"Der Sängerkrieg auf Wartburg"*- aynı anda değerlendirildiği metinlerin ise *"Deutsche Sagen"* (Alman Efsaneleri, Jacob ve Wilhelm Grimm, 1816) ve *"Der Sagenschatz und die Sagenkreise des Thüringerlandes"* (Efsanelerin Hazinesi ve Thüringen Destanları, L. Bechstein, 1835-38) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Jacob ve Wilhelm Grimm kardeşlerin *"Deutsche Mythologie"* (Alman Mitolojisi, 1835) adlı eserinin, *"Tannhäuser"* operasında, Wagner'in kaynak kullanımı açısından yalnızca bir folklor derlemesi olarak değil; aynı zamanda kültürel bir kimlik inşasında başvurduğu referanslar olduğu saptanmıştır. Bestecinin, *"Der Sagenschatz und die Sagenkreise des Thüringerlandes"* (Efsanelerin Hazinesi ve Thüringen Destanları, L. Bechstein, 1835-38) adlı eserden yararlanıp yararlanmadığı konusunda araştırmacılar arasında fikir birliği olmadığı görülmüş ancak Bechstein'in konuyu ele alış şeklinin yaratım sürecinde Wagner'i etkilemiş olabileceğine dair varsayımsal bir kanı tespit edilmiştir.

Araştırma neticesinde, Wagner'in *"Tannhäuser"* operasında baş karakter olarak ele aldığı minnesänger Tannhäuser'in, tarihsel ve efsanevi bir figür olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 13. yüzyılda yaşamış olan gerçek Tannhäuser'in yaşam tarzının ve şiirlerinde vurguladığı temaların, Wagner'in karakter inşasına doğrudan kaynaklık ettiği görülmüştür. Hayatın dünyevi zevklerine düşkün, şehveti ve neşeyi öven bu tarihsel şahsiyetin, zamanla dönüştürülerek günah, kefarete ve kurtuluş temalarının merkezine yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bu durumun, minnesänger Tannhäuser hakkında söylenen şarkıların Orta Çağ'ın sonlarına doğru, halka ahlâk dersi vermeyi amaçlayan bir efsanenin oluşmasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Wagner'in dramatik tercihinin, yalnızca tarihsel bir kişiliği sahneye taşımak değil, bu kişilik üzerinden bireyin içsel çatışmalarını evrenselleştirmek olduğu kanısına varılmıştır.

Venus'ün Töton (Cermen) mitolojisindeki karşılığının Holda olduğu ve Hristiyan rahipler tarafından tamamen kötü bir figüre dönüştürülmeden önce bereket ve iyiliği simgeleyen bir tanrıça olarak bilindiği tespit edilmiştir. Ayrıca, Holda ve onun yardımcıları olan çeşitli mitolojik

yaratıkların, Thüringen'in Wartburg yakınındaki Hörselberg (Venüsberg) adlı saray mağarasında insanları şehvete ve bedensel günahlara teşvik ederek günaha sürükledikleri yönündeki batıl inançların, Wagner tarafından operanın dramatizasyonunda kullanıldığı belirlenmiştir.

Elisabeth karakterinin tamamen Wagner'in yaratımı olduğu, ancak bu karakterin, Thüringen Landgraf'ı IV. Ludwig'in (1200-1227) eşi olan tarihi Macaristanlı Aziz Elisabeth'i (Heilige Elisabeth von Thüringen, 1207-1231) çevreleyen Thüringen efsanelerinden esinlenilerek yaratıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Carlo Dolci'nin "*İhtisamlı Madonna*" adlı tablosunun, Wagner'in Elisabeth karakterini yaratım sürecinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elisabeth karakterinin, operada saf aşkın ve ruhani özverinin temsilcisi olduğu ve Venüs'ün anti-tezi olarak konumlandırılarak Tannhäuser'in kurtuluşunun anahtarı olarak görüldüğü saptanmıştır.

Araştırma sonucunda, "*Der Sängerkrieg auf Wartburg*" (Wartburg'da Şarkıcı Yarışması) efsanesinin kısmen tarihsel koşullara, kısmen de efsanevi bilgilere dayandığı tespit edilmiştir. Wartburg'daki şarkıcı yarışmasına dair bilinen tek kaynağın, 14. yüzyıldan kalma Codex Manesse'de yer alan bir resim olduğu belirlenmiştir. Operadaki Landgraf Hermann, Wolfram von Eschenbach, Walther von der Vogelweide ve Reinmar von Zweter karakterlerinin tarihsel kişilikler olduğu kesin olarak saptanmış; ancak Biterolf ve Heinrich der Schreiber karakterlerinin tarihsel gerçeklikleri hakkında net bir bilgi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Wagner'in Tannhäuser karakterini yaratırken esinlendiği Heinrich von Ofterdingen'in tarihsel gerçekliği konusunda da kesin bir bilgi bulunmadığı sonucuna da ulaşılmıştır. Sonuç olarak Wagner'in karakter kadrosunu oluştururken tarihsel şahsiyetlerden yararlandığı ancak bu şahsiyetleri dramatik ihtiyaca göre yeniden şekillendirdiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Aktüze, İ. (2010). *Müziği anlamak: ansiklopedik müzik sözlüğü*. 4. Baskı, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Best, J. W.- Kahn, J. V. (2005). *Research in education*. (10th ed.), Boston: Pearson Education Inc.
- Bombach, L. (2006). Wagner's access to Minnesinger melodies prior to completing Tannhäuser. *The Musical Times*, 147(1896), 19-31.
- Boran, İ., Yıldız Şenürkmez, K. (2015). *Kültürel tarih ışığında çoksesli batı müziği*. 3. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Buel, J. (1899). *The great operas volume I*. Paris: Che Société Universelle Lyrique.
- Burkholder, P. vd. (2014). *A history of western music*. 9. ed., New York: W. W. Norton & Company.
- Collisson, S. vd. (2019). *Klasik müzik kitabı*. (çev.: Tufan Göbekçin), İstanbul: Alfa Yayıncılık.

- Ellis, E. S. (2023). *1000 mitolojik karakter*. (çev.: Macidegöl Batmaz), İstanbul: Maya Kitap.
- Erhat, A. (2024). *Mitoloji sözlüğü*. 33. baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Garrett, L. (2002). Sabotaging the text: Tannhäuser in the works of Heine, Wagner, Herzl, and Peretz. *Jewish Social Studies*, 9(1), 34-52.
- Godall, H. (2018). *Müziğin öyküsü*. (çev.: S. Sarışık Tokalaç - E. Tokalaç), İstanbul: Pegasus Yayıncılık.
- Guerber, H. A. (1895). *Stories of the wagner operas*. New York: Dodd, Mead and Company.
- Gürak, H. G. (1998). *Altın klasikler koleksiyonu*. İstanbul: NESA Basın Yayın.
- Hamilton, C. (1913). *Outlines of music history*. Boston: Oliver Ditson Company.
- Holden, A. (2005). *Concise guide to opera*. London: Penguin Books.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. 11. Baskı, Ankara: Tek Işık Ofset.
- Karacan Yücedağ, E. (2023). Türkçe ve Almancada “kalp” kavramı ile oluşturulan Deyimlerin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Alman Dili ve Kültürü Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 122-134.
- Köksal, A. (2020). *Barok dönüşüm: Müziğin modernleşme serüveni*. İstanbul: Arketon Yayınları.
- Krehbiel, H. E. (1916). *A book of operas: Their historis, their plots, and their music*. New York: Garden City Publishing Co., Inc.
- Lord, M. - Snelson, J. (2018). *Antik çağlardan günümüze müziğin öyküsü*. (çev.: Deniz Öztok), İstanbul: Hep kitap.
- Michels, U. - Vogel, G. (2015). *Müzik atlası*. (çev.: Semih Uçar), İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Murphy, G. R. (2006). *Gemstone of paradise: The Holy Grail in Wolfram's Parzival*. New York: Oxford University Press.
- Newman, E. (1930). *Stories of the great operas and their composers*. New York: Garden City Publishing Co., Inc.
- Nutku, Ö. (2011). Richard Wagner ve Tannhäuser. *Tannhäuser*, (hızl.: Muhsin Erdoğan Davran), Ankara: Ankara Devlet Opera ve Balesi Yayınları.
- Porter, E. (1951). *The story of music*. New York: Philosophical Library.
- Robertson, J. G. (1923). The genesis of Wagner's drama tannhäuser. *The Modern Language Review*, 18(4), 458-470.
- Rockstro, W. S. (1886). *A general history of music from the infancy of the Greek drama to the present period*. London: Simpson Low, Marston, Searle & Rivington.
- Sabar, G. (2013). *Liedler ve ozanlar*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Sachs, C. (1965). *Kısa dünya musikisi tarihi*. (çev.: İlhan Usmanbaş), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Say, A. (2022). *Müzik sözlüğü*. İstanbul: Isık Yayınları.
- Siegel, L. (1965). Wagner and the romanticism of E. T. A. Hoffmann. *The Musical Quarterly*, 51(4), 597-613.
- Sözer, V. (1986). *Müzik ve müzisyenler ansiklopedisi: M-Z*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Simpson, C. M. (1948). Wagner and the Tannhäuser tradition. *PMLA*, 63(1), 244-261.
- Şatır, S. (1984). *Richard Wagner: Opera'dan müzikli dram'a*. İstanbul: Yenilik Basımevi.
- Tekin, H. (2024). Gottfried von Straßburg'un tristan adlı eserinde yer alan ›minnetrank‹ kavramının işlevi üzerine. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(3), 819-832.
- Yener, F. (1991). *Müzik kılavuzu*. (5. Baskı), İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: *Meistersinger*. <https://www.britannica.com/art/meistersinger> (Erişim Tarihi: 15.04.2025)
- URL-2: *Heinrich von Ofterdingen*. <https://www.britannica.com/topic/Heinrich-von-Ofterdingen> (Erişim Tarihi: 13.04.2025).

Extended Summary

Richard Wagner adopted the Ancient Greek view that myths and legends constitute the most suitable material for dramatic representation and regarded national mythology as the foundation of authentic opera. In *“Opera und Drama”* (1851), he argued that the weaknesses of German theatre stemmed from its lack of national identity and emphasized German mythology as the purest source for dramatic renewal. According to Wagner, mythology embodies the historical memory, values, and collective character of a nation; therefore, it became the primary source for the subjects of his operas.

“Tannhäuser und der Sängerkrieg auf Wartburg” (1845), a three-act Romantic opera, represents one of Wagner's earliest attempts to revive medieval German legends within a nineteenth-century operatic framework. Drawing upon various versions of the *“Tannhäuser”* and *“Wartburgkrieg”* legends, the opera reflects strong influences of the Minnesänger tradition, a medieval musical and poetic culture prevalent between the twelfth and fourteenth centuries. The narrative centers on the conflict between sensual desire and spiritual redemption, a theme deeply rooted in medieval literary symbolism.

Although previous studies on Tannhäuser have largely focused on its mythological sources, dramatic structure, and ideological dimensions, comprehensive analyses addressing the influence of the Minnesänger tradition on the opera's plot development and character creation remain limited. Therefore, the main purpose of this study is to examine how the Minnesänger tradition shapes the narrative structure and character construction in Wagner's Tannhäuser. Accordingly, the research seeks to answer two questions: (1) How does the Minnesänger tradition influence the opera's plot? and (2) In what ways does it affect character creation?

This study is designed as a qualitative historical research aiming to examine the influence of the Minnesänger tradition on the plot structure and character creation of Richard Wagner's *“Tannhäuser”* within its historical and cultural context. The historical research method was selected because it allows for the critical examination of past events, texts, and artistic practices in order to understand how historical sources are reinterpreted and transformed in later artistic works.

The research process follows the six-stage framework proposed by Best and Kahn, including problem identification, systematic literature review, selection of primary and secondary sources, evaluation of source authenticity and reliability, data analysis, and synthesis of findings. Primary sources consist of medieval literary texts such as the *“Tannhäuserlied”* and *“Der Sängerkrieg auf Wartburg”*, which directly shaped the narrative foundations of the opera. Secondary sources include nineteenth-century literary adaptations and mythological compilations by authors such as Tieck, the Grimm brothers, Hoffmann, Heine, and Bechstein, which contributed to Wagner's reinterpretation of medieval material.

Data were collected through document analysis and examined using qualitative historical and comparative analysis. The analysis focused on identifying thematic parallels, narrative structures, and character archetypes derived from the Minnesänger tradition. While the research universe includes Wagner's operas influenced by medieval sources, "*Tannhäuser*" constitutes the sample of the study. The research is limited to historical and dramaturgical analysis and does not include musical or formal score analysis.

The findings indicate that Wagner constructed the plot of *Tannhäuser* by synthesizing two independent medieval narratives associated with the Minnesänger tradition: the "*Tannhäuserlied*" (13th century; first printed in the 16th century) and "*Der Sängerkrieg auf Wartburg*" (13th-century anonymous poem). By inserting the Wartburg song contest between *Tannhäuser*'s departure from Venusberg and his pilgrimage to Rome, Wagner expanded the ballad into a broader dramatic framework and transformed a moral tale of fall and redemption into a dualistic structure built on oppositions such as paganism vs. Christianity and sensual vs. sacred love.

Results further show that Wagner's plot-making relied not only on medieval sources but also on key nineteenth-century reinterpretations. For the "*Tannhäuser*" strand, Tieck's "*Der getreue Eckart und der Tannenhäuser*", Grimm's "*Deutsche Mythologie*", and Heine's "*Der Tannhäuser*" provided decisive materials (particularly for the Rome pilgrimage episode and the Holda-Venus identification). For the "*Sängerkrieg*" strand, Hoffmann's "*Der Kampf der Sängere*" emerges as the dominant influence, shaping major scenes and dialogues; Fouqué contributed to the dramatic logic of Act II and to the Elisabeth figure; Lucas supported Wagner's fusion of Heinrich von Ofterdingen and *Tannhäuser* into "Heinrich *Tannhäuser*."

In conclusion, Wagner did not merely adapt sources but reconstructed them through selective synthesis, using medieval tradition to produce a modern operatic narrative of guilt, penance, and redemption.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmektedir. / The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.

Finansman/Funding: Bu makale için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır. / No support was received from any institution or organization for this article.

Yapay Zekâ Kullanımı/Use of GenAI: Bu makalede yapay zekâdan yararlanılmamıştır./GenAI was not used in this article.

Destek ve Teşekkür/Support and Acknowledgment: Destek ve teşekkür beyanı bulunmamaktadır. / There is no statement of support or gratitude.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.

Yazarın Notu/Author's Note: Bu makale, sorumlu ve birinci yazar Öğr. Gör. Ali Doğan NUR'un, ikinci yazar Doç. Dr. Hakan BAĞCI'nın danışmanlığında tamamladığı "Minnesänger Geleneğinin Wagner Operalarına Etkisi: *Tannhäuser* Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. / This article was produced from the master's thesis titled "The Influence of the Minnesänger Tradition on Wagner Operas: The *Tannhäuser* Example", completed by the responsible and first author, Lecturer Ali Doğan NUR, under the supervision of the second author, Assoc. Prof. Dr. Hakan BAĞCI.

Katkı Oranı Beyanı/Author Contributions: Her iki yazarın da makaleye katkısı eşit orandadır. / Both authors contribute equally to the article.